

**NİJERYA
PAZARA GİRİŞ
REHBERİ**

**T.C.
Ticaret Bakanlığı
Abuja Ticaret Müşavirliği**

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER	5
1.1. Coğrafi Konum	5
1.2. Siyasi ve İdari Yapı.....	5
1.3. Nüfus ve İstihdam	5
1.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	6
2. MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER	7
2.1. Ülkenin Genel Ekonomik Görünümü.....	7
2.2. Temel Ekonomik Göstergeler	7
2.3. Sektörel Gelişmeler.....	8
3. NİJERYA PAZARININ GENEL ÖZELLİKLERİ	8
3.1. Dağıtım Kanalları	8
3.1.1. Alışveriş Merkezleri:.....	9
3.1.2. Modern Ticaret:	9
3.1.3. Açık Hava Pazarları:	9
3.1.4. Besleyici Marketler:	9
3.2. Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları	9
3.3. Tüketici Eğilimleri.....	11
3.4. Kamu İhaleleri	11
4. NİJERYA’NIN DIŞ TİCARETİ	11
4.1. Genel Ekonomik Görünümü	11
4.2. İhracat ve İthalat	12
4.3. Serbest Ticaret Anlaşmaları	13
5. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI.....	14
5.1. Dış Ticaret Mevzuatı (İhracat-İthalat Rejimi):	14
5.1.1. İhracat Uygulamaları:	15
5.1.2. İthalat Uygulamaları:	16
5.2. İthalat için Gerekli Belgeler.....	16
5.3. Gümrük Giriş Beyannamesi, Gümrük Değeri ve Gümrük Vergileri.....	17
5.4. İç Vergiler Ve Oranları:.....	18
5.5. Ürün Standartları İle İlgili Uygulamalar	18
5.6. Test Etme, Muayene Ve Belgelendirme.....	19
5.7. İthalat Lisansları ve İthalatı Kontrolle Tabi Ürünler	20
5.8. Ambalaj, Paketleme Ve Etiketleme	20
5.9. Geçici İthalat	20

5.10.	Teknik Engeller	21
5.11.	E-Ticaret	22
6.	NİJERYA ÖNEMLİ SEKTÖRLER	23
6.1.	Tarım ve Hayvancılık:.....	23
6.2.	İmalat Sanayi:.....	25
6.3.	Doğal Kaynaklar ve Madencilik.....	26
6.4.	Enerji ve Gaz.....	26
6.5.	İnşaat.....	28
6.6.	Perakende Ticaret.....	29
6.7.	Hizmetler	30
6.8.	Bilişim:.....	31
7.	DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	32
7.1.	Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü	32
7.2.	Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı.....	33
7.3.	Yatırım Teşvik Mevzuatı	33
7.3.1.	İhracat Teşvikleri:.....	34
7.4.	Serbest Bölgeler	35
7.5.	Ülkedeki Türk Yatırımları: Sektörler ve Karşılaşılan Sorunlar	36
7.5.1.	Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar	38
8.	TÜRKİYE İLE TİCARET	38
8.1.	Genel Durum.....	38
8.2.	Türkiye-Nijerya Dış Ticareti	38
8.2.1.	Yürürlükte Olan Anlaşma ve Protokoller	39
8.3.	Türkiye'nin Nijerya'ya İhracatında Başlıca Ürünler	39
8.4.	Türkiye'nin Nijerya'dan İthal Ettiği Başlıca Ürünler	40
9.	İHRACATTA POTANSİYEL ARZEDEN SEKTÖR VE ÜRÜNLER	40
10.	PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR	41
10.1.	İş Kültürü:	42
10.2.	Para Kullanımı	42
10.3.	Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri.....	43
10.4.	Yerel Saat.....	44
10.5.	Pasaport ve Vize İşlemleri.....	44
11.	ŞİRKET KURULUMU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	44
11.1.	Şirket Türleri.....	44
11.2.	Şirket Kurma Prosedürü.....	45

11.3.	Vergi Uygulamaları	46
11.4.	Bankacılık Mevzuatı:	48
11.5.	Sosyal Güvenlik Uygulamaları	48
11.6.	Vizeler (Çalışma, Oturma İzinleri, Geçici Çalışma Vizesi, Başvuru Mercii vb. Bilgiler)	49
12.	ÖNEMLİ ADRESLER VE İLETİŞİM BİLGİLERİ	51
12.1.	Nijerya İhracatçı Birlikleri:	51
12.2.	Ticaret Odaları:	52
12.3.	Nijerya-Türkiye İş Konseyi	52
12.4.	Hukuki ve Mali Danışmanlık Şirketlerine İlişkin Bilgiler	52

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Coğrafi Konum

Orta Batı Afrika ülkesi olan Nijerya toplam 923.773 km² yüzölçümü ile Afrika'nın en büyük topraklarına sahip ülkelerinden birisidir. Nijerya'nın komşuları; batıda Benin, doğuda Kamerun ve Çad, kuzeyde Nijer'dir. Ülkenin güneyinde Atlas Okyanusu yer almaktadır.

Ülkede başlıca coğrafi oluşumlar; Adamawa ve Jos platoları, Nijer nehri ve Nijer deltasıdır. Ülkenin kuzeyinin bir kısmı çöl bölgesinde yer almaktadır. Tropik iklime sahip Nijerya'da Mayıs-Kasım döneminde yağışlı havanın etkili olduğu iklim yaşanırken, Aralık-Nisan döneminde ise kurak ve sıcak hava hakimdir. Kurak sezonda ülkenin kuzeyinde yer alan Sahra çölünden gelen toz bulutları ülke genelinde görülmektedir.

1.2. Siyasi ve İdari Yapı

Nijerya, 36 Eyalet ve bir Federal Başkent (Abuja) bölgesinden oluşan federal bir cumhuriyettir. 1 Ekim 1960 tarihinde İngiltere'den bağımsızlığını kazanan ülkede, 1966-1999 yılları arasında askeri yönetim hüküm sürmüştür. Ülkede demokratik sistem 1999 yılında yapılan genel seçimler ile tesis edilmiştir. 1999'da kabul edilen anayasaya göre "İkili Meclis Sistemi"ne sahip ülkede yürütmenin başı devlet başkanıdır.

Nijerya, başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Yürütme yetkisi, halk tarafından doğrudan seçilen Devlet Başkanı'na verilmiştir. Hükümet, Devlet Başkanı tarafından oluşturulmaktadır. Bakan adayları, Devlet Başkanı tarafından Ulusal Meclis'e önerilmekte, Meclis tarafından incelenip onaylanan adayların ataması yine Devlet Başkanı tarafından yapılmaktadır. Ulusal Meclis'te hükümet programının okunması ve güven oylaması yapılmamaktadır.

Son yıllarda ülkenin özellikle kuzeydoğu kesimlerinde aktif olan Boko Haram terör örgütü kısmi istikrarsızlığa yol açmış; ancak, bu durum ülkenin ekonomik performansına ve genel istikrara zarar vermemiştir.

1.3. Nüfus ve İstihdam

2024 yılı tahminlerine göre 227.71 milyon kişi nüfusu ile Nijerya, Afrika'nın en kalabalık ülkesidir. Nüfusun yoğun olduğu yerleşim yerleri güneyde Lagos, kuzeyde Kano ve ülkenin ortasında yer alan başkent Abuja'dır.

Nüfusun yaklaşık %50'si Müslümanlardan, %45'i Hristiyanlardan oluşmakta olup geriye kalan %5'i ise yerel dinlere mensuptur.

Ülkede yaş ortalaması 55,44 olup tahmini yaşam süresi ise 56'dır.

500'ü geçkin yerel dilin konuşulduğu ülkede etnik gruplar da oldukça fazladır. Kuzeyde Hausa ve Fulani'ler, güneybatıda Yoruba'lar, güneydoğuda ise Igbo'lar en büyük etnik grupları temsil etmekte olup bu gruplara mensup insanların sayısı ülke nüfusunun yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır.

Nijerya İstatistik Ofisi tarafından açıklanan istihdam verilerine göre 2023 yılsonu itibariyle, Nijerya'da aktif çalışmaya katılabilecek insan sayısı 116,6 milyon kişi olup iş gücüne katılım oranı %76,3 olmuştur. 2023 yılı son çeyreğinde işsizlik oranı %5,4 ise olarak açıklanmıştır.

İstatistik Ofisi, bu rakamın yeni metodoloji kullanarak elde edildiğini açıklamıştır. Yeni metodoloji, 64 yaş sınırını kaldırarak, son yedi gün içinde en az bir saat ücretli veya kâr amaçlı bir işte çalışan, en az 15 yaşında olan herkesi çalışan olarak sınıflandırmaktadır. Eski yöntemde, haftada yirmi saatten az çalışanlar işsiz olarak hesaplanmaktaydı.

Ancak; uzmanlar, güncellenen metodolojinin, yükselen enflasyon nedeniyle birçok kişinin işini kaybettiği ve hükümetin yeterli iş yaratmakta zorlandığı Afrika'nın en kalabalık ülkesindeki işsizlerin gerçek sayısını yansıtmadığını, gerçek oranın, en son yine İstatistik Ofisi tarafından 2020 yılının son çeyreğinde açıklanan yüzde 33,3'ten dahi yüksek olduğunu belirtmektedir.

1.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre

Doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülke olan Nijerya, dünyanın en büyük petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip ülkelerindedir.

Nijerya günlük ortalama 1,5 milyon varil petrol üretimi ile 2023 itibariyle dünyanın en büyük 15'inci petrol üreticisi konumundadır. Diğer yandan, 2022 yılı verilerine göre, petrol ihracatı yapan ülkeler arasında yapılan sıralamada ise Nijerya toplam 30,6 milyar dolar ihracat ile 2021 yılında dünya petrol ihracatında sahip olduğu %3,1'lik payla dünyanın en büyük 9'uncu petrol ihracatçısı olmuştur. British Petrol Şirketi'nin 2017 raporuna göre, ülkenin kanıtlanmış petrol rezervleri 37,1 milyar varil olmakla beraber, bunun 2025 yılına kadar 40 milyar varile çıkartılması hedeflenmektedir.

Ülke ayrıca, ihracatının yaklaşık % 10'unu oluşturan sıvılaştırılmış doğal gazın önde gelen ihracatçılarından biri haline gelmiştir. Uluslararası Gaz Birliği tarafından yayınlanan 2022 Dünya Gaz Raporuna göre Nijerya, 2021 yılında toplam 14,4 milyon ton LNG ihracatı ile dünyadaki pazar payının yaklaşık %4'ünü alarak kendine 6'ncı sırada yer bulmuştur.

Nijerya'da toplamda ticari değere sahip 44 adet çıkarılabilir maden bulunmakta olup, bu madenler ülkede 500 noktadan fazla alana yayılmıştır. 44 madenden 7'si Maden ve Çelik Geliştirme Bakanlığı tarafından stratejik maden olarak sınıflandırılmıştır. Bunlar; kömür, katran, kireçtaşı, demir cevheri, barit, altın ve çinkodur.

Madencilik sektörü, sanayileşmiş değer zincirinin kritik bir omurgasıdır ve inşaat, otomobil, elektronik, gemi yapımı gibi önemli sektörler için temel bir girdi malzemesi kaynağıdır. Nijerya'daki madenlerin ticari değeri yüzlerce milyar doları geçmekle beraber, petrol ve doğalgaz gibi yakıt madeni haricindeki madenlerin çıkarılması, islenmesi ve taşınması için gerekli altyapı yetersizliği nedeniyle milyarlarca dolar ekonomik kayıp yaşanmaktadır.

2. MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

2.1. Ülkenin Genel Ekonomik Görünümü

Nijerya'nın ekonomisi petrole bağımlı bir yapıdadır. Ülkenin ihracatının %90'ı petrol ve doğal gazdan oluşmaktadır. Aynı zamanda, GSYH'nin %10'u ve hükümet gelirlerinin yaklaşık yarısı petrol ve doğal gazdan elde edilen gelirlerden elde edilmektedir.

Nijerya pandemi döneminde ekonomisi olumsuz etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. 2019 yılında 448 milyar USD olan GSYH, 2020 yılında 429 milyar USD'ye gerilemiştir. Ancak, ekonomik toparlanma ile 2021 yılında tekrar GSYH aynı seviyelere ulaşarak 2021 yılında 441 milyar USD'yi geçmiştir. IMF verilerine göre Nijerya'nın 2023 yılı GSYH'si 504 milyar USD olarak açıklanmıştır.

IMF tarafından yapılan tahminlere göre Nijerya ekonomisinin 2023 yılında %3,1 ve 2024 yılında %3,0 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, IMF, Nijerya'daki güçlü ekonomik büyümenin Sahraaltı Afrika bölgesinin de büyümesine katkı sağlayacağını tahmin etmektedir.

Diğer yandan, CBN, sıkı para politikası ile enflasyonu geriletmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede, Eylül 2024'teki toplantısında faiz oranı 50 baz puan artırılarak %27,25'e yükseltilmiştir.

2.2. Temel Ekonomik Göstergeler

Tablo-1 Temel Ekonomik Göstergeler

NİJERYA	2021(1-12)	2022(1-12)	2022/2021 % Değişim	2022(1-12)	2023(1-12)	2023/2022 % Değişim
GSYH (Cari Fiyatlar -Milyar \$)	441,42	477,38	8,15	477,38	374,95	-21,46
GSYH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	3,6	3,3	-	3,3	2,9	-
Kişi Başına GSYH (Cari Fiyatlar - \$)	2090	2200	5,26	2200	1690	-23,18
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	15,6	21,3	36,54	21,3	28,9	35,68
İşgücü (Milyon)	122,04*	122,04*	-	-	-	-
İşsizlik Oranı (%)	33,3*	33,3*	-	-	5,4	-
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-3,25	1,02	131,38	1,02	1,21	-

*2020 4.Çeyrek

Kaynak: IMF, NBS (National Bureau of Statistics)

2.3. Sektörel Gelişmeler

Nijerya, 220 milyonu aşkın nüfusu, 375 milyar dolar GSYH'si ile Afrika'nın en büyük ekonomileri arasında olup temelde ekonomisi petrol sektörü ve petrol dışı sektörler olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Petrol dışı sektörler arasında öne çıkan sektörler; tarım, bilgi ve iletişim, konaklama ve yemek hizmetleri, sanat, eğlence ve rekreasyon, finans ve sigorta, profesyonel bilimsel ve teknik hizmetler, eğitim ve diğer hizmetler gibi endüstrilerdir.

Nijerya'nın ihracat gelirlerinin yaklaşık %90'ı petrol ve türevlerinden elde edilmekte olup, Nijerya'nın dış ticaretinde 2023 yılı itibariyle öne çıkan sektörler aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo-2 Nijerya'nın Dış Ticaretinde Öne Çıkan Sektörler

İHRACAT	%	İTHALAT	%
1. Ham Petrol	80,64	1. İmalat Sanayi	51,23
2. Diğer Petrol Türevleri	10,70	2. Diğer Petrol Türevleri	33,42
3. Tarım	3,46	3. Hammaddeler	8,47
4. Hammaddeler	2,40	4. Tarım	6,35
5. İmalat Sanayi	2,16	5. Katı Mineraller	0,53
6. Katı Mineraller	0,38	6. Enerji	-
7. Enerji	0,26	7. Ham Petrol	-

Kaynak: NBS

3. NİJERYA PAZARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

3.1. Dağıtım Kanalları

Tüketim malları şirketlerinin çoğunun önündeki engellerden en önemlisi dağıtım kanallarına ulaşımıdır. Nijerya'da modern ticaret hala gelişiminin ilk aşamalarında. Çok sayıda geleneksel satış noktasına ulaşmak zor ve maliyetli bir iştir.

Ticarette dağıtım kanallarını anlamak önemlidir; “tezgah üstü satış” ve “ihtiyatlı satış” kanalları bu duruma iki örnektir. Tezgah üstü satış, sınırlı sayıda stok ürünü satmak için geçici satış noktaları olarak kurulan masalardır. Cep telefonu operatörü MTN, dağıtım alanlarını genişletmek için tezgahları kullanmış ve pazara bu kanalı kullanarak başarıyla ulaşmıştır. İhtiyatlı satış kanalı, taşınması kolay çeşitli mallar satmaktadır. Cep telefonu operatörleri ve hızlı tüketim satışı yapan şirketler, örneğin bisküvi üreticileri tarafından başarıyla uygulanmaktadır.

Nijerya'da faaliyet gösteren uluslararası markaların çoğunun dağıtımında üçüncü taraf dağıtım ağları (örn. Büyük Markalar, FMCG) kullanılmaktadır. Bazı şirketler doğrudan dağıtım modelleri geliştirmiş veya üçüncü taraf dağıtım ortaklarını aktif olarak yönetmektedir; Coca-Cola gibi bazı şirketler, geleneksel ticaret kanallarına daha iyi hizmet vermek için mikro dağıtım modelleri (mini depolar) geliştirmiştir.

3.1.1. Alışveriş merkezleri:

Abuja’da yüksek kaliteli bir alışveriş deneyimi sunan birden fazla A Sınıfı alışveriş merkezi bulunmaktadır. Bu alışveriş merkezleri yüksek müşteri potansiyeli sunan buluşma noktalarıdır. Alışveriş merkezleri genellikle “vitrin gezenler” tarafından ziyaret edilir ve şirketler tarafından marka oluşturma fırsatları için sıklıkla kullanılır. Alışveriş merkezinin ötesinde, alışveriş kompleksleri geleneksel ticaret kanallarından daha organize bir alışveriş deneyimi sunmaktadır.

3.1.2. Modern Ticaret:

Alışveriş merkezlerine yatırımlar devam ederken, Nijerya'ya sermaye ve arazi kullanım kuralları ile kısıtlanan az sayıda süpermarket girmiştir. Dikkate değer oyuncular arasında Shoprite (Güney Afrikalı), Spar (Nijeryalı ortağı olan Hollanda) ve Game (Güney Afrikalı, ABD'li Walmart ana şirket Massmart'ın çoğunluk hissesini satın aldı) yer almaktadır. Süpermarketler gittikçe artan bir şekilde doğrudan ürün müdürlerinden ve ithalatçılarından alışveriş yapmaktadır. Uluslararası süpermarket zincirlerinin ötesinde, yerel zincirler hızla büyümekte olup, kategori karışımlarının derecesine göre değişmektedirler.

3.1.3. Açık hava Pazarları:

Çoğu durumda ürünler, doğrudan toptancılara veya doğrudan açık pazarlara satış yapan acentelerden akar. Nijerya'da, açık hava pazarları bir dizi ürün kategorisi için birincil satın alma kanalı olmaya devam etmektedir. Tüm toptancı ve perakendecilerin yaklaşık % 70'i geleneksel pazarlarda bulunmaktadır. Toptancılar perakendecilere büyük miktarlarda ve indirimli fiyatlarla satış yapmaktadır. Küçük marketler, genellikle toplu ürün alıp fiyatı kırmak için toptancı gibi bir aracıya ihtiyaç duyar. Örneğin, Nijerya'nın Kaduna kentine yapılan bir pazar ziyaretinde, daha küçük distribütörler veya toptancılar için büyük değer yaratan faktörlerden satış yapıldığında fiyat avantajı yakalanabilmektedir. Neredeyse tüm ithalatçıların açık pazarlarda satış noktaları veya temsilcili toptancıları vardır.

3.1.4. Besleyici Marketler:

Bazı pazarlar aynı zamanda besleyici pazarları olarak da hareket eder. Besleyici pazarların kapsamı ürün kategorisine, fiyatına ve bulunabilirliğine bağlıdır. Tüketim malları ürünlerinin %60'ının Lagos, Kano, Maiduguri ve Onitsha'daki pazarlardan geldiği tahmin edilmektedir.

3.2. Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Nijerya'da, bazı yasaların fikri mülkiyeti oluşturan farklı hakların korunması ve idaresi üzerinde etkisi vardır.

Nijerya’da fikri mülkiyet haklarını temel olarak 3 ana Kanun kapsamında düzenlenmektedir:

- Telif Hakkı Yasası
- Ticari Markalar Yasası
- Patentler ve Tasarımlar Yasası

Gelişen teknoloji ile birlikte son zamanlarda e-ticaret işlemleri oldukça yaygınlaştığından, Federal Hükümet, elektronik ticarete dolandırıcılığı yasaklamak ve önüne geçmek için 2015 yılında Siber Suçlar Yasasını yürürlüğe sokmuştur. Bu yasa; çevrimiçi dolandırıcılığı yasaklamanın, önlemenin ve cezalandırmanın yanında, uygulama için kurumsal çerçeveyi belirler. Amaç, Nijerya'daki elektronik işlemlerle ilgili şirket telif haklarını, alan adlarını ve diğer elektronik imzaları korumaktır. Söz konusu yasa uyarınca, bir bilgisayar sistemine veya ağa yasadışı olarak erişmekten suçlu bulunan hackerlar, yapılan hackleme işleminin amacına göre 10 milyon Naira kadar para cezasına veya 5 yıl hapis cezasına çarptırılabilirler. Bununla birlikte, internet dolandırıcılığı Nijerya'da hala oldukça yaygın olduğu için bu konuda yapılması gereken birçok iş vardır.

Mevcut fikri mülkiyet hakkı yasalarına ve bunları uygulama çabalarına rağmen, fikri mülkiyet haklarının korunması Nijerya'da bir sorun olmaya devam etmektedir. Nijerya'da fikri mülkiyet hakları yasalarının ihlalleri; büyük ölçüde yetersiz uygulama kültürü nedeniyle yaygınlaşmaya devam etmektedir. Bu kültür, uygulayıcı kurumlar arasındaki kaynakların yetersizliğinden, siyasi irade eksikliğinden, fikri mülkiyet haklarına odaklanmamaktan ve yolsuzluktan kaynaklanmaktadır. Nijerya'nın fikri mülkiyet haklarını korumaya yönelik yasal ve kurumsal altyapısı, daha fazla gelişime ve daha fazla finansmana ihtiyaç duymaktadır.

Yazılı eserler haricinde tüm eselerin korunması için kayıt şartı bulunmaktadır. Yazılı ve görsel eselerin korunmasından Nijerya Telif Hakkı Komisyonu (NCC) sorumlu olmakla birlikte kayıtlar gönüllülük esaslıdır.

NCC: <http://www.eregistration.copyright.gov.ng/home/index>

Edebi ve müzikal çalışmalar için koruma süresi yazarın veya eser sahibinin ölümünden 70 yıl sonrasına kadar olurken, görsel eserlerin korunması ilk yayın tarihinden itibaren 50 yıldır.

Nijerya'da 1970 yılından beri patent koruması için yasal mevzuat yürürlüktedir (Patents and Design Act). Nijerya'da patent iki koşulu sağlaması durumunda koruma altına alınmaktadır.

- 1- Patent müracaatı yapılan ürünün yeni olması, inovatif faaliyetten kaynaklanması ve endüstriyel uygulama yeteneğine sahip olması gerekmektedir.
- 2- Patentli bir buluşun bir geliştirilmesi ve aynı zamanda yeni olması, inovatif faaliyetten kaynaklanması ve endüstriyel uygulama kabiliyetine sahip olması gerekmektedir.

Patentlerin koruma altına alınması için yasal işlemlerin gerçekleştirilmesi gerekmekte olup bunun için Patent Kayıt Ofisine (Registrar of Patents) kaydın yapılması gerekmektedir. İlgili Kuruma buluşu yapan gerçek kişinin isminin yanı sıra ilgili buluşun açıklamaları da eklenmelidir.

Nijerya'nın 1971 yılından beri taraf olduğu uluslararası anlaşmalar dolayısıyla yurtdışında alınmış bir patent ilgili tarih itibarıyla Nijerya'da da alınmış kabul edilmektedir.

Endüstriyel patent ve tasarımlar 1970 yılında beri Nijerya’da Patent ve Tasarım Yasası (Patent and Design Act) altında korunmaktadır.

Endüstriyel tasarımın korunması için Nijerya Patent ve Tasarım kaydının yapılması gerekmektedir. Kayıtlarda tasarımı bulunan gerçek kişinin isminin yer alması gerekmektedir. Tasarımlar 5 yıl süreyle koruma altına alınmaktadır. Gerekli ücretin yatırılmasını müteakip iki kez 5’er yıl uzatılabilmektedir.

3.3. Tüketici Eğilimleri

Nijerya, hızla büyüyen bir pazar olması sebebiyle satıcılar için büyük fırsatlara sahip bir pazardır. Ülke nüfusun genç ağırlıklı olması satın alma isteğinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Tüketiciler açısından ürünün fonksiyonunun tüketici tercihlerinde belirleyici olduğu gözlemlenmektedir. Sosyal medya, aile ve arkadaş çevresi tüketici tercihini belirleyen üç temel unsur olarak öne çıkmaktadır. Tekstil ve ayakkabı tercihinde yerli üretim üst sıralarda yer almaktadır. Online alışveriş istenilen düzeyde olmamasına rağmen, elektronik ürünler en fazla online ticarete satışı yapılan ürünlerdir.

3.4. Kamu İhaleleri

Hükümet ihalelerinin çoğu Nijerya haber gazetelerinde, İhale Haber gazetelerinde yayınlanır veya aşağıdaki linklerden takip edilebilmektedir.

<https://www.etenders.com.ng/>

<http://tendersnigeria.com/category/federal-government-tenders-in-nigeria/>

4. NİJERYA’NIN DIŞ TİCARETİ

4.1. Genel Ekonomik Görünümü

Nijerya, 220 milyonu aşkın nüfusu, 375 milyar dolar GSYH’si ile Afrika’nın en büyük ekonomileri arasında olup temelde ekonomisi petrol sektörü ve petrol dışı sektör olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Petrol dışı sektör olarak öne çıkan sektörler; tarım, bilgi ve iletişim, konaklama ve yemek hizmetleri, sanat, eğlence ve rekreasyon, finans ve sigorta, profesyonel bilimsel ve teknik hizmetler, eğitim ve diğer hizmetler gibi endüstrilerdir.

Nijerya’nın ihracat gelirlerinin yaklaşık %90’ı petrol ve türevlerinden elde edilmekte olup Nijerya’nın dış ticaretinde 2023 yılı itibariyle öne çıkan sektörler aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo-3 Nijerya'nın Dış Ticaretinde Öne Çıkan Sektörler (2023)

İHRACAT	%	İTHALAT	%
1. Ham Petrol	80,64	1. İmalat Sanayi	51,23
2. Diğer Petrol Türevleri	10,70	2. Diğer Petrol Türevleri	33,42
3. Tarım	3,46	3. Hammadde Sanayi	8,47
4. Hammadde Sanayi	2,40	4. Tarım	6,35
5. İmalat Sanayi	2,16	5. Katı Mineral	0,53
6. Katı Mineral	0,38	6. Enerji	-
7. Enerji	0,26	7. Ham Petrol	-

Kaynak: NBS

4.2. İhracat ve İthalat

Tablo-4 Yıllara Göre İhracat-İthalat Tutarları

Yıllar	İhracat (Milyar \$)	İthalat (Milyar \$)
2019	53,6	47,4
2020	33,4	53
2021	47,6	52,4
2022	63,3	60,5
2023	60,7	60,6

Kaynak: Trademap

Nijerya'nın 2023 yılındaki ihracatı 60,7 milyar dolar olup ithalatı ise 60,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-5 Nijerya'nın En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler (2023)

En Çok İhracat Yapılan Ülkeler	Tutar (Milyar \$)
1- Hollanda	7,617
2-İspanya	5,711
3- Hindistan	5,072
4- A.B.D.	4,526
5-Endonezya	3,969

Kaynak: Trademap

Nijerya'nın 2023 yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla; Hollanda, İspanya, Hindistan, ABD ve Endonezya'dır. En çok ithalat yapılan ülkeler ise Çin, Singapur, Belçika, Hindistan ve ABD'dir.

Tablo-6 Nijerya'nın En Çok İthalat Yaptığı Ülkeler (2021)

En Çok İthalat Yapılan Ülkeler	Tutar (Milyar \$)
1-Çin	11,131
2-Singapur	8,686
3- Belçika	5,698
4- Hindistan	4,870
5- A.B.D.	3.762

Kaynak: Trademap

Nijerya'nın ithalatındaki başlıca ürünler sırasıyla petrol yağları, otomobiller, buğday ve meslin, ilaçlar ve serumlardır. En çok ihracat yapılan ürünler ise ham petrol, petrol gazları, gemiler ve parçaları ile yağlı tohumlardır.

4.3. Serbest Ticaret Anlaşmaları

Nijerya ayrıca, 11 Aralık DTÖ Bakanlar Konferansı esnasında, 12 Aralık 2017 tarihinde Buenos Aires'te Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) ile İşbirliği Ortak Bildirisi imzalamıştır. Bu Deklarasyon, EFTA ülkeleriyle Nijerya ticaret anlaşmaları için bir çerçeve oluşturmaktadır.

Bölgesel serbest ticaret anlaşması gündeminde, ECOWAS içinde etkili bir serbest ticaret alanı elde etmek için 1990 yılında ECOWAS Ticaret Serbestleştirme Programı olarak bilinen bölgesel bir program kurulmuştur.

Nijerya dahil olmak üzere ECOWAS'ın tüm üyeleri 1990'dan beri bu programı uygulamaktadır. ECOWAS ile ilgili diğer programlar arasında, ECOWAS'ın bölgede ECOWAS vatandaşlarının giriş, ikamet ve kuruluş hakkını oluşturan ECOWAS Serbest Dolaşım Protokolü bulunmaktadır.

Nijerya, Temmuz 2019'da Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması'nı (AfCFTA) imzalamıştır ancak; söz konusu anlaşma bir yıldan fazla bir süre sonra Nijerya'nın Federal Yürütme Konseyi tarafından 11 Kasım 2020 tarihinde onaylanmış ve Nijerya üyelik statüsü kazanmıştır.

55 Afrika Birliği ülkesinin 54'ünün katıldığı Anlaşma 1 Ocak 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mal ve hizmetler için tek bir pazarı temsil eden, iş amaçlı seyahat edenlerin ve yatırımların serbest dolaşımına izin veren Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması'nın, Afrika kıtasında Nijerya özelinde de ticareti kolaylaştıracağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, ülkelerin ticari engeller, anlaşmazlıkları çözme süreçleri, tarifeler ve fikri mülkiyet hakları gibi hususlarda müzakereler sona ermediğinden anlaşmanın tam olarak uygulanabilmesinin biraz zaman alabileceği değerlendirilmektedir. Anlaşmanın tam olarak uygulanmaya başlanmasına müteakip üye ülkelerde hizmet ve ürünlerin %90'ından gümrük vergisinin kaldırılması hedeflenmektedir. Ülkemizin de hem Nijerya hem ECOWAS'la serbest ticaret anlaşması imzalanmasına yönelik görüşmeleri devam etmektedir.

5. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

5.1. Dış Ticaret Mevzuatı (İhracat-İthalat Rejimi):

Nijerya'nın taraf olduğu ticaret anlaşmaları aşağıda belirtilmektedir.

Nijerya 1960 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasını (GATT) imzalamıŐ ve 1 Ocak 1995'ten bu yana ise DTÖ üyesidir. Nijerya, 20 Ocak 2017'de DTÖ Ticaret KolaylaŐtırma Anlaşmasını ve 16 Ocak 2017'de DTÖ Anlaşması olan 1994 Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması'nı (TRIPS) onaylamıştır.

Nijerya, ABD ticaret yasası olan Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası'na (AGOA) taraftır. Bu yasaya göre, ABD pazarına 40 Afrika ülkesi (Nijerya dahil) gümrüksüz erişim sağlayabilmektedir.

Nijerya ayrıca, 11 Aralık DTÖ Bakanlar Konferansı esnasında, 12 Aralık 2017 tarihinde Buenos Aires'te Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) ile İşbirliği Ortak Bildirisi imzalamıştır. Bu deklarasyon, EFTA ülkeleriyle Nijerya ticaret anlaşmaları için bir çerçeve oluşturmaktadır.

Nijerya'nın, 15'i yürürlükte olan 31 ülke ile ikili yatırım anlaşması ve Türkiye de dahil 14 ülke ile çifte vergilendirme anlaşması imzalamıştır. Türkiye ile Nijerya arasında 20 Ekim 2021'de Abuja'da Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması imzalanmış olup henüz yürürlüğe girmemiŐtır. Bunu yanı sıra, 18 Mayıs 2000 tarihinde ABD ile bir Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması imzalanmıŐtır. Bu anlaşma, iki ülke arasındaki ticaret ve yatırım fırsatlarının iyileştirilmesi ve arttırılması konusunda fayda sağlamaktadır.

Nijerya, Afrika Birliği ve Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun (ECOWAS) kurucu üyesidir. Abuja Anlaşması, mevcut bölgesel ekonomik topluluklarını temel alarak 2028 yılına kadar Afrika Ekonomik Topluluğu'nun (AEC) kurulmasını öngörmektedir. Bölgesel serbest ticaret anlaşması gündeminde, ECOWAS içinde etkili bir serbest ticaret alanı elde etmek için 1990 yılında ECOWAS Ticaret Serbestleştirme Programı olarak bilinen bölgesel bir program kurulmuştur. Nijerya dahil olmak üzere ECOWAS'ın tüm üyeleri 1990'dan beri bu programı uygulamaktadır. ECOWAS ile ilgili diğer programlar arasında, ECOWAS'ın bölgede ECOWAS vatandaşlarının giriş, ikamet ve kuruluş hakkını oluşturan ECOWAS Serbest Dolaşım Protokolü bulunmaktadır. ECOWAS içinde sınır ötesi hizmetlerle ilgili herhangi bir yükümlölük bulunmamaktadır.

Nijerya, Temmuz 2019'da Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması'nı (AfCFTA) imzalamıştır. Söz konusu anlaşma Nijerya'nın Federal Yürütme Konseyi tarafından 11 Kasım 2020 tarihinde onaylanmış ve Nijerya üyelik statüsü kazanmıştır. 55 Afrika Birliği ülkesinin 54'ünün katıldığı Anlaşma 1 Ocak 2021 tarihinde yürürlüğe girmiŐtır. Mal ve hizmetler için tek bir pazarı temsil eden, iş amaçlı seyahat edenlerin ve yatırımların serbest dolaşımına izin veren Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması'nın, Afrika kıtasında Nijerya özelinde de ticareti kolaylaŐtıracadı öngörülmektedir. Bununla birlikte, ülkelerin ticari engeller, anlaşmazlıkları çözmeye süreçleri, tarifeler ve fikri mülkiyet hakları gibi hususları detaylı şekilde müzakere etmesi gerektiğinden anlaşmanın tam olarak uygulanabilmesinin biraz zaman alabileceği değerlendirilmektedir. Anlaşmanın tam olarak

uygulanmaya başlanmasına müteakip üye ülkelerde hizmet ve ürünlerin %90'ından gümrük vergisinin kaldırılması hedeflenmektedir.

Nijerya şu anda kısmen finansal, iletişim ve taşımacılık hizmetleri sektörlerinde belirli taahhütlerle DTÖ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'na (GATS) taraftır. Nijerya ECOWAS'a ve Küresel Ticaret Tercih Sistemi (GTSP) kapsamındaki yükümlülüklerine de bağlıdır.

5.1.1. İhracat Uygulamaları:

Mal ihracatının temel gereklilikleri, söz konusu malların türüne bağlıdır. Ancak, aşağıdaki genel ihracat rejimi tüm mallar için geçerlidir:

- İhracatçı Nijerya'da kayıtlı şirket olmalıdır.
- İhracatçı, ilgili vergi dairelerine kayıtlı olmalı ve geçerli bir vergi kimlik numarasına sahip olmalıdır
- İhracatçı Nijerya İhracat Tanıtım Konseyi'ne kaydolmalıdır.
- İhracatçı Nijerya'daki herhangi bir ticari bankada hesap açmalıdır (tüm ihracat gelirleri bu hesaba aktarılmalıdır).
- İhracatçı, her ihracat işlemi için hesabın olduğu ticari bankadan bir İhracat Gelir Formu (NXP Formu) almalıdır.
- İhraç edilecek mallar, denetim araçları tarafından denetime tabi tutulmalıdır: ihraç edilecek malların kalitesini, miktarını ve gerçek değerini denetlemek; ve muayeneden sonra 72 saat içinde mallar için temiz bir muayene sertifikası düzenlemek. (eğer gerekli standartları karşıyorlarsa).
- İhracatçı belirlenen bir bankaya, Nijeryalı İhracat Denetim Şeması'nın, petrol dışı ve petrol/gaz ihracatının "gemide serbest" (FOB) değeri üzerinden sırasıyla %0,5 ve %0,15 idari ücretini ödemelidir.

İhracat düzenlemelerinin ve kontrollerinin uygulanmasından sorumlu ana makam Nijerya Gümrük Hizmetidir. Nijerya'da şu anda belirli ihracat kotalarına tabi mal kategorisi bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, ihracat yasağı listesine giren bir dizi mal vardır, bunlar aşağıda belirtilmektedir.

- Mısır.
- Kereste (kaba veya biçilmiş).
- Hamderi ve deriler (Islak Mavi ve tamamlanmamış deri dahil).
- Hurda metaller.
- İşlenmemiş kauçuk lateks ve kauçuk topaklar.
- Eserler ve eski eserler
- Nesli tükenmekte olan türler ve ürünleri olarak sınıflandırılan vahşi hayvanlar (örneğin; timsahlar, filler, kertenkeleler, kartallar, maymunlar, zebralar, aslanlar vb.).
- Tüm ithal ürünler.

Nijerya Gümrük Servisi, malların el konması ve geriye bırakılması gibi yaptırımlar uygulayabilir. Ciddi ihlal durumunda, Nijerya mahkemelerinde hukuki veya cezai sorumluluk doğabilir ve uygun kovuşturma işlemleri başlatılabilir.

İhracat Yasakları Yasası, ihracat kısıtlamalarına uyulmaması, özellikle de bazı mallar üzerindeki ihracat yasaklarına uymama cezalarını belirlemektedir. Kanunda listelenen mallardan herhangi birini alan, alınmasına neden olan ve Nijerya'dan almaya veya çıkarmaya teşvik eden herhangi bir kişi, suçludur ve ömür boyu hapis cezasına mahkumdur. Ayrıca, hüküm giymiş kişinin malları ihraç etmede kullandığı tüm varlıklara (taşınır veya taşınmaz) el konulacaktır. Bu suçun işlenmesine yardımcı olan herhangi bir gümrük memuru da aynı suçtan suçludur ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılır.

Ayrıca, ihraç edilen bazı malların 100 tonun altındaki bir gemiye yüklenebilmesi için Gümrük ve Tüketim Kurulu'nun yazılı izni gereklidir. Bu ürünler şunları içerir:

- Antrepodaki mallar
- Transit mallar
- İthalat vergisine tabi olup vergisi ödenmemiş mallar
- Dezavantajlı ürünler
- İhraç yasağı bulunan mallar

5.1.2. İthalat Uygulamaları:

Tarife hesaplamalarında CCCN (Customs Cooperation Council Nomenclature) esas alınmaktadır. Vergiler ürüne göre spesifik ya da değer üzerinden alınabilmekte ve girişte Naira olarak tahsil edilmektedir. Tarifelerde tercihli sistem bulunmamakta olup, vergiler ECOWAS (Economic Community of West African States) dışındaki tüm ülkeler için eşittir.

İç piyasayı bozucu dumping uygulanan veya sübvansede edilen malların ithalatında spesifik vergi uygulamasına müracaat edilebilmektedir.

Vergisi önceden ödenmiş mallarda verginin kaldırılması, bu malların yeniden ihracı, zarar görmesi veya imhası hallerinde vergi iade edilebilir. Ancak müracaatın, ürünler gümrüğü terk etmeden önce yapılması gerekmektedir.

İthalat işlemlerine başlayabilmek için, tüm ithalatçıların yetkili bir banka aracılığıyla "Form M"yi kullanması gerekmektedir. Form M olmaksızın Nijerya'ya ithal edilen ürünlere el konularak imha edilmektedir. Formda, dövizin havale edilip edilmeyeceğine göre, döviz için geçerli (valid for forex) veya döviz için geçerli değil (not valid for forex) ibarelerinden biri belirtilmektedir. Varış yerinde inceleme yapılması gereken tüm ürünler için Form M'de "BA" kodu, inceleme yapılması gerekmeyen ürünlerde "CB" kodu bulunmaktadır. Banka orijinal belgeyi kendinde tutar ve üç nüshasını ilgili tarama/risk yönetimine (Scanning/Risk Management Provider) gönderir. İthalatın gerçekleşebilmesi için Risk Değerlendirme Raporu'nun (Risk Assessment Report) yayımlanması gerekmektedir.

5.2. İthalat için Gerekli Belgeler

Nijerya'ya yapılacak ithalatlarda aşağıdaki belgelerin bulunması gerekmektedir.

- Ürün için menşe belgesi
- Ayrıca, bulunması gereken detaylar: Form "M" numarası, ürünlerin tanımı, varış yeri (Tin Can, Apapa, Kano, Onne gibi), sevkiyat tarihi, menşe ülke, tedarikçi ülke Çeki Listesi (Packing List)
- Ürün standartlarını gösteren üretici sertifikası. Bunun geçerli olmadığı durumlarda, bitki sağlığı sertifikası, kimyasal analiz raporu bulunmalıdır.

- Kimyasal ürünler, gıda, içecek, ecza ürünleri, elektrik cihazları ve belirlenmiş diğer ürünler için laboratuvar test sertifikaları

İthalatta alınan diğer vergiler ise aşağıda gösterilmiştir.

- Gümrük vergileri ad valorem olup, değişken ve mevsimsel tarifeler bulunmamaktadır.
- Ödenecek vergilerin %7'si oranında liman vergisi,
- CIF değeri ve diğer masraflar toplamından %5 KDV. (Medikal ve ecza ürünleri hariç)
- İthal araç ve parçaları CIF bedeli üzerinden %2 Ulusal Otomotiv Konseyi vergisi
- Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu dışındaki ülkeler için CIF değerinin %0,5'i kadar ETLIS (ECOWAS Trade Liberalization Scheme) vergisi
- İthalat FOB bedeli üzerinden %1 masraf
- İthal pirinçte CIF değerinin %50'si kadar vergi
- İthal sigarada CIF değerinin %100'ü kadar vergi
- İthal şekerde CIF değerinin %10'u kadar vergi

5.3. Gümrük Giriş Beyannamesi, Gümrük Değeri ve Gümrük Vergileri

Gümrük ve Tüketim Yönetimi Yasası (CEMA) 2004 uyarınca, Nijerya Gümrük Servisi, gümrükle ilgili tüm konularda Nijerya adına hareket etme konusunda yasal yetkiye sahiptir.

Nijerya'da gümrük vergileri yalnızca ithalattan alınır.

Nijerya, 11 Nisan 2015'ten itibaren yeni ECOWAS Ortak Dış Tarifesi (Common External Tariff - CET) uygulamaya başlamıştır. Uygulanan tarifeler 5 gruptan oluşmaktadır. Gerekli ilaçların ve sermaye mallarının ithalatından gümrük tarifeleri %0 olarak belirlenmiştir. Bahse konu oran ara mallarda %10, nihai ürünlerde %20 ve ekonomik kalkınmada kullanılan belirli stratejik sektörler için %35 olarak uygulanmaktadır. Buna karşılık, Nijerya Hükümeti belirlenen oranları değiştirme ve artırma yetkisine sahip olmakla birlikte azami oranın %70'i geçemeyeceği ECOWAS bünyesinde karar bağlanmıştır.

Kapsamlı CET listesi şu adreste bulunabilir: https://customs.gov.ng/?page_id=3127.

CET'e ek olarak, ulusal tamamlayıcı önlemler uygulanabilmektedir. Bu önlemler bir ithalat vergisi düzeltmesi (IAT) ve ek koruma vergisinden (SPT) oluşur.

IAT, başlangıçta bir üye devlet tarafından uygulanan en çok tercih edilen ülke vergisinin ECOWAS CET'te belirtilen görevden daha yüksek olduğu durumlarda uygulanabilmektedir. Uygulanabilir maksimum IAT, üye devlet tarafından aslen uygulanan görev ile ECOWAS CET tarafından belirlenen görev arasındaki farktır.

SPT aşağıdakilerden biri olduğunda etkilidir:

- Bir üye devletin gümrük bölgesine giren bir ürünün ithalat hacmi, verilerin bulunabileceği önceki üç yıl için ortalama ithalatın %25'ine eşit veya bu değeri aştığında,

- Üye devletlerin gümrük bölgelerine giren gönderilerin "maliyet sigortası ve navlun" (CIF) ithalat fiyatının ortalaması, son üç yılın verileri bulunabilen ortalama CIF ithalat fiyatının %80'inin altına düştüğündedir.

Tercihli tarifeler: ECOWAS üyesi olan Nijerya, diğer ECOWAS üye ülkelere tarife tercihleri vermektedir. Ayrıca, tüm Küresel Ticaret Tercih Sistemi üyelerine ticaret tercihi sağlar.

Nijerya, 42 ülke tarafından imzalanan bir tercihli ticaret anlaşması olan Gelişmekte Olan Ülkeler Arasında Küresel Ticaret Tercihleri Sistemi'ne (GSTP) de üyedir. Üye ülkeler arasındaki ticareti artırma amacı taşıyan anlaşmanın Üçüncü Tur Ticaret Müzakereleri (São Paulo Turu) Aralık 2010'da sona ermiş; ancak, anlaşma henüz yürürlüğe girmemiştir.

5.4. İç Vergiler ve Oranları:

Nijerya'da kişisel gelir vergisi oranı %24'tür. Kişisel gelir vergisi, bireylerden toplanan bir vergidir ve emek, sigorta fonları, faiz ve temettüer gibi farklı gelir kaynaklarına uygulanır.

Kurumlar vergisi; küçük ölçekli şirketler (25 milyon nairadan az cirosu olanlar) için %0, orta ölçekli şirketler (25 ila 100 milyon naira arasında cirosu olanlar) için %20, büyük ölçekli şirketler (100 milyon nairadan fazla cirosu olanlar) için de %30'dur. Sermaye kazancı vergisi ise %10'dur. Nijerya'da iş yapıp yerleşik olmayan şirketler de yalnızca Nijerya kaynaklı gelirleri üzerinden vergilendirilirler.

Nijerya'daki ana KDV oranı %7,5 olmuştur. (1 Şubat 2020'de %5'ten yükselmiştir). Yalnızca sınırlı sayıda sarf malzemesi sıfır olarak sınıflandırılmıştır, bu nedenle fazladan uygulanan KDV vergi mükellefine geri ödenebilmektedir.

%7,5 standart tüm vergiye tabi mal ve hizmetler için geçerliken, KDV'den muaf olan mal ve hizmetler ise şunlardan oluşmaktadır: petrol dışı ihracat; ticari uçaklar ve yedek parça ithalatı; belirli insancıl kuruluşlar; katı mineraller sektöründe kullanılan makine ve ekipmanlar; ihraç edilen tüm mal ve hizmetler; tarımsal ekipman; ticari araçlar; temel gıda maddeleri; posta; konut kiralaları; tıbbi ve eczacılık malzemeleri; eğitim ve ilgili materyaller; sınırlı sayıda finansal hizmet; kitaplar ve gazeteler; hayat sigortası.

Vergiler hakkında ayrıntılı bilgi için <https://firs.gov.ng/tax-laws/> adresi ziyaret edilebilir.

5.5. Ürün Standartları İle İlgili Uygulamalar

Ürün standartları ve uygulamaları ile ilgili iki ana kuruluş Nijerya Standart Örgütü (SON) ve Ulusal Gıda ve İlaç İdaresi ve Kontrolü Ajansı'dır (NAFDAC).

Ulusal Gıda ve İlaç İdaresi ve Kontrolü Ajansı (NAFDAC): Nijerya Federal Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir devlet kuruluşudur. Kuruluş, gıda, ilaç, kozmetik, böcek ilacı, şişelenmiş su ve diğerleri de dahil olmak üzere çeşitli ürünlerin üretimi, dağıtımını ve ithalat/ihracatını yaparak Nijeryalıların refahını desteklemekle yükümlüdür. NAFDAC'ın temel hedefleri Nijerya halkının sağlığını korumak ve Nijerya'da bulunan ve en yüksek kalitede olan tüm gıda, ilaç ve kimyasalların bulunduğu emin olmaktır. NAFDAC, sorumlu olduğu kategorilere giren ürünlerin kaydını denetler. Bu kategoriler; tıbbi ve veterinerlik ürünleri, böcek ilaçları ve kimyasallar, şişelenmiş su, kozmetik, gıda vb. içerir.

Ayrıca gıda üreticilerinin GMP standartlarına bağlı kalmasını ve yüksek kalitede güvenli gıda üretmesini sağlar. Kaliteyi sağlamak için ilaç, kozmetik ve diğer benzer ürünlerin üretimini denetler. Kimyasal maddelerin ihracatı/ithalatı için izin verir ve tehlikeli kimyasalların güvenli bir şekilde yönetilmesini sağlamak için bu maddelerin depolama ortamlarını kontrol eder. NAFDAC, bazı ilaç sınıfları da dahil olmak üzere kontrollü maddelerin ihracatı/ithalatı için izin vermektedir.

Detaylı bilgi için www.nafdac.gov.ng adresi ziyaret edilebilir.

Nijerya Standart Örgütü (SON), Nijerya'da standardizasyondan sorumlu tepe birimin başıdır. Standardizasyon; hükümetler, standart organizasyon firmaları, çıkar grupları ve kullanıcıları içeren farklı kuruluşların anlaşmasına dayanan teknik standartların geliştirilmesi ve uygulanması sürecidir. SON, Nijerya'daki ölçüm standartlarının tüm ürünlerini, süreçlerini ve bilimsel çalışmalarını denetlemektedir.

SON'un faaliyet alanları; ürünler, ölçümler, malzemeler ve süreçlerle ilgili standartların hazırlanması ve bunların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde tanıtımı, endüstriyel ürünlerin belgelendirilmesi, kaliteli mal üretiminde yardım, ölçüm doğruluğunun ve standartlarla ilgili bilgilerin dolaşımının iyileştirilmesi konularıdır.

SON hakkında daha fazla bilgi için: www.son.gov.ng adresi ziyaret edilebilir.

5.6. Test, Muayene ve Belgelendirme

Nijerya Federal Hükümeti'nin ithalat gereklilikleri altında, mallarını gümrükten çekmek için ithalatçıların, Uluslararası Akreditasyon Firmaları tarafından düzenlenen, ürünlerin her sevkiyatı için bir Ürün Sertifikası (PC) ve bir SONCAP Sertifikası (SC) olması gerekmektedir.

PC, Nijerya'da ithal edilecek malları önceden bildirmek için gereken bir belge olan Form M'nin açılması için gereklidir. Üç tür PC vardır: kayıt dışı veya lisanssız ürünler için PC (U); kayıtlı ürünler için PC (R); lisanslı ürünler için PC (L).

Bu nedenle PC ve SC, Nijerya'daki ithalat sürecinin farklı aşamalarında, farklı kullanımlara yönelik ayrı sertifikalardır. SON sertifikasyon sürecini daha iyi anlamaya yardımcı olmak için, her iki sertifika arasındaki farklar, ne için kullanıldıkları ve hangi aşamada talep edildikleri aşağıda verilmiştir.

Ürün Belgesi (Sertifikası): Ürün sertifikası (PC), sertifikasyon işlemi sırasında verilen ilk sertifikadır. Nijerya'ya ithalat yapmak için Form M'nin açılışında kullanılır. PC ihracatçıya verilir, çünkü sadece detayları sertifikada belirtilir. Birkaç ithalatçı, ihracatçının isteğine ve sertifika türüne bağlı olarak aynı ürün belgesini kullanabilir. PC belirli bir süre için, yani 6 ay veya 1 yıl için verilir. PC düzenlenmeden önce test yapılması gerekir.

SONCAP Belgesi (Sertifikası): SONCAP sertifikası (SC), herhangi bir Nijerya limanından malların gümrükten çekilmesi için Varış Öncesi Değerlendirme Raporunu (PAAR) oluşturmak için kullanılır. SC, ayrıntıları SONCAP sertifikasında belirtilen bir ithalatçıya verilir.

SC sadece sertifikada kayıtlı ithalatçı tarafından kullanılabilir. Birkaç ithalatçı tarafından paylaşılamaz. SC her bir parti mal için verilir. SC verilmeden önce inceleme gereklidir. (zorunlu olmasa da, sertifika türüne bağlı olarak).

5.7. İthalat Lisansları ve İthalatı Kontrole Tabi Ürünler

Potansiyel bir ihracatçı aşağıda belirtilen linkte yer alan Nijerya İthalat Yönergelerine uymalıdır.

https://customs.gov.ng/?page_id=3141

Varış Yerinde Kontrol: 1 Haziran 2006 tarihinden itibaren Nijerya hükümeti varış limanında kontrol uygulamasına geçmiştir. Bu uygulama, yükleme öncesi kontrolün yerine geçmektedir. Contecna, SGS ve Global Scan isimli üç şirket 7 yıllık kontrat ile Nijerya limanları, sınırları ve havalimanlarında ürün denetimi yapmakla görevlendirilmişlerdir.

5.8. Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiketlerin İngilizce olması zorunludur. Ülkeye giren tüm ürünlerde, ürünün adı, menşei, özellikleri, üretim tarihi, parti nosu, standartları (ISO; BS etc.) ve ayrıca sabun, gıda, içecek vb. ürünlerde son kullanma tarihi, raf ömrü ve bileşenleri belirtilmelidir.

Ülkeye girecek tüm ürünler metrik sistemle etiketlenmiş olmalıdır. Çift veya çok sayıda işaretlenmiş ürünlerin girişine izin verilmemekte ya da bu ürünlere el konulmaktadır.

Ürünün menşesine bakılmaksızın, tüm gıda, ilaç, kozmetik, zirai ilaç ithalatında analiz sertifikaları gerekmektedir. Ayrıca, belirlenmiş bazı hayvansal ürünlerde, bitki, tohum ve toprak için denetim raporları aranmaktadır.

Gıda ve İlaç İdaresi ve Kontrol Yasası Ulusal Ajansı'nda yer alan düzenlemelerin bir parçası olarak, gıda ve ilaç üreticileri, şişelenmiş su ve içeceklerde, hazır ambalajlı gıdalarda, bitkisel ilaçlarda, kozmetiklerde ve diğer sağlık ürünlerinde içindekiler hakkında müşterilere bilgilendirme yapmak zorundadır. Gıda ve ilaçların Nijerya yasaları sınırları içinde kalmasını sağlamak için bazı hükümler zorunlu olmakla birlikte, bir kısmı isteğe bağlıdır. NAFDAC yönergelerinde etiketlerin; bilgilendirici, doğru olması ve ürünün adı, markası, adı ve üretici, distribütör, ithalatçı, ihracatçı veya satıcının tam adresi gibi belirli bilgileri içermesi zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca, etiketlerin; ürünün parti numarasını, üretim tarihini, son kullanma tarihini, temel bileşenlerin net içeriğini de belirtmesi gereklidir.

5.9. Geçici İthalat

Gümrük İdaresi; uçak, gemi, römorkör, vinç vb. petrol sondajında kullanılan makineler ile en az 100.000 ABD Doları değere sahip diğer özel teçhizatların geçici ithaline izin verebilir.

Geçici ithalat onayı, sevkiyattan önce alınmalıdır. Geçici İthalat kapsamında ithal edilen mallar hem Form M hem de sevkiyat öncesi denetim prosedürlerinden muaftır. Geçici ithal edilen ürünlerin Nijerya'da satılması veya kiraya verilmesi mümkün olmayıp ithal izninin bitimini müteakip ülke dışına çıkarılması (re-export) gerekmektedir. Geçici ithal edilen ürünler gümrük vergisinden de muaftır.

Geçici ithalat izni, ilk olarak bir yıllık bir süre için onaylanır ve altı ay boyunca iki kez uzatılabilir. Geçici ithalatın izninin maksimum toplam süresi iki yıldır ve bu sürenin ötesinde uzatmalar, Gümrük İdaresi tarafından, duruma göre, bir defaya mahsus olmak üzere üç veya altı ay daha uzatılabilir.

5.10. Teknik Engeller

Nijerya, yerel endüstrileri koruma ve uluslararası ticaretten vergi geliri elde etme amacıyla tarife ve kotalar uygulamaktadır. Uygulanan tarifeler ECOWAS tarafından belirlenen Ortak Dış Tarifelerden oluşmakta olup tarifeler 5 gruptan oluşmaktadır. Gerekli ilaçların ve sermaye mallarının ithalatından gümrük tarifeleri %0 olarak belirlenmiştir. Bahse konu oran ara mallarda %10, nihai ürünlerde %20 ve stratejik sektörler için %35 olarak uygulanmaktadır. Buna karşılık, Nijerya Hükümeti belirlenen oranları değiştirme ve artırma yetkisine sahip olmakla birlikte azami oranın %70'i geçemeyeceği ECOWAS bünyesinde karar bağlanmıştır.

Gümrükler ve Uygulama Yönetimi Kanunu (CEMA) uyarınca, Nijerya Cumhurbaşkanı belirtilen malların ithalatını yasaklama yetkisine sahiptir. Yasaklanan malların bir listesi Nijerya Gümrük Servisi tarafından tutulur ve sıklıkla güncellenir. Potansiyel bir ihracatçı aşağıda belirtilen linkte yer alan Nijerya İthalat Yönergelerine de uymalıdır. Yasaklanmış ürünlerin ayrıntılı bir listesini ve ilgili kanunu şu adreslerde bulabilirsiniz:

https://customs.gov.ng/?page_id=3075 (Yasaklı Ürünler)

https://web2.customs.gov.ng/?page_id=3077 (Kesinlikle Yasaklı Ürünler)

https://customs.gov.ng/?page_id=3107 (CEMA Kanunu)

CEMA uyarınca mağdur olan herhangi bir kişi, Gümrük Kurulunun mallarına el koyma kararını, el koyma tarihinden itibaren bir ay içinde yazılı olarak Kurul'a sunarak itiraz edebilir. Daha sonra hukuk yargılamaları bir üst mahkemeye çıkarılabilir. Mahkeme, el koyma anında malların el konulabileceğine karar verirse, mahkeme malları hükümsüz ilan edecektir. Karar yetkili mahkemelerde temyize götürülebilir.

Diğer yandan, Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması'nın (AfCFTA) gerekliliklerinden biri, üye ülkenin mal ticaretinin önündeki tarifeler ve tarife dışı engellerin aşamalı olarak ortadan kaldırmasıdır. Bu nedenle, önümüzdeki yıllarda Nijerya, bu hükmü dengelemek zorunda kalacaktır.

Nijerya'da yerel üretimi korumak ve artırmak için Hükümet tarafından 2017 yılında alınan kararlar doğrultusunda;

- Tekstil ve Ayabakı
- Gıda ve İçecekler
- Mobilya
- Kırtaysiye Ürünleri
- Motorlu Taşıtlar
- Tıbbi Ürünler
- İnşaat Malzemeleri
- Bilgi Teknolojileri

alanlarında gerçekleştirilen kamu alımlarının %40'ının Nijerya'da üretilmiş olanlardan temin edilmesi kararlaştırılmıştır.

5.11. E-Ticaret

Nijerya, tüketicilerin korunmasını sağlarken ülkenin dijital ekonomisinin büyümesini ve gelişmesini teşvik etmeyi amaçlayan e-ticaret için çeşitli kurallar ve düzenlemeler uygulamaya koymuştur. Nijerya hükümeti e-ticaretin ekonomi için önemini farkındadır ve işletmeler ve tüketiciler için elverişli bir ortam yaratmak üzere çeşitli adımlar atmıştır.

Ulusal Bilgi Teknolojisi Geliştirme Ajansı Nijerya'da Bilgi Teknolojisinin (IT) gelişmesini teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. NITDA, çevrimiçi işletmeleri destekleyerek ve dijital ödeme sistemlerinin benimsenmesini teşvik ederek e-ticareti teşvik etmeye katılmıştır.

Ulusal e-Ödeme Arayüzleme Şablonu (NePIF) girişimi, Nijerya'daki dijital ödeme sistemlerinin benimsenmesini artırmak ve elektronik işlemlerin daha erişilebilir ve güvenli hale gelmesini amaçlamaktadır.

Nijerya İletişim Kurulu Nijerya'daki telekomünikasyon sektörünün denetlenmesinden sorumludur. Kaliteli internet hizmetlerinin geliştirilmesi ve ülkedeki geniş bant penetrasyonunun artırılması gibi çeşitli önlemler ile e-ticareti teşvik etmeyi amaçlamıştır.

Endüstri Bankası (BoI) Nijerya'daki işletmelerin, e-ticaret işletmeleri dâhil, desteklenmesini sağlar. Banka, site ve mobil uygulamalar gibi teknolojilere yatırım yapmak isteyen işletmelere kredi ve hibe sunmaktadır.

Nijerya dünyadaki en büyük 39. e-ticaret pazarı olarak gösterilmektedir. Mevcut 7,5 milyar \$ düzeyinde e-ticaret hacmine sahip olan ülkede 2027 yılında e-ticaret pazarının yaklaşık 12 milyar \$ seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Nijerya e-ticaret pazarında 5 sektör ön plana çıkmaktadır. Nijerya e-ticaret pazarının %40'ı elektronik ürünlerin satışından oluşmaktadır. Elektronik ürünleri, %22 ile tekstil ürünleri, %15 ile mobilya ve ev eşyaları, %13 düzeyinde kişisel bakım ürünleri ve gıda ile %10 oranında oyuncak ve hobi ürünleri takip etmektedir.

Nijerya'da sırasıyla Jumia, Konga, Ajebomarket, Slot ve Obeezi en çok tercih edilen pazar yerleridir.

Kara Cuma, Nijerya'da da firmaların indirim kampanyası yaptığı dönemler arasında yer almaktadır. Bunun haricinde, Bağımsızlık Günü (1 Ekim) gibi milli bayramlarda da kampanya yapılmaktadır.

Quickteller, Nijerya'da en çok kullanılan e-ödeme platformlarından biri olup Afrika kıtasındaki işlemlerde de tercih edilen bir e-cüzdan sistemidir. Bunun yanında, Interswitch Webpay, Paystack ve VoguePay da kullanılmaktadır.

DHL, UPS, Zenit Carex International Ltd, Creaseada International Ltd, ABC Cargo, ülkede hizmet veren hızlı kargo çözümleridir.

6. NİJERYA EKONOMİSİNDE ÖNEMLİ SEKTÖRLER

6.1. Tarım ve Hayvancılık:

Tarım sektörü ülkede en önde gelen iş alanları arasında yer almaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık %70'i tarım sektörü ile ilişkilidir. Ancak, tarım sektörünün büyüklüğüne karşılık verimlilik son derece düşük kalmaktadır. Tarım sektöründe öne çıkan başlıca sorunlar sulama sistemlerinin yetersizliği, iklim değişikliği ve toprağın yanlış kullanımı olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte, ürünlerin pazara ulaşımında sorunlar yaşanması, finansal imkânlarla erişimde karşılaşılan sorunlar ve üretim maliyetlerinin yüksek olması tarım sektörünü sınırlayıcı unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Tarım sektöründe kapasite yetersizliği ve artan nüfus sebebiyle ülkenin 2023 yılında tarım ürünleri ithalatı 3,8 milyar \$ olmuştur. Buna karşılık tarım ürünleri ihracatı 2,1 milyar \$ düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ülle toplamda 70,8 milyon hektar tarım arazisine sahip olmakla birlikte, ülkede yetiştirilen başlıca tarım ürünleri mısır, manyok, gine mısırı, tatlı patates, darı ve pirinçtir. Ülkede en fazla tüketimi yapılan ürünlerden pirinç. Yıllık bazda 4,5 milyon ton düzeyinde üretilmektedir. Ancak, ilgili ürün açısından senelik tüketim 7,5 milyon ton düzeyinde olup 3 milyon tonluk kısım ithalatla veya kaçak yollarla ülkeye sokulmaktadır.

Bununla birlikte, Nijerya palm yağı, kakao çekirdeği, ananas ve sorgum üretiminde en önde gelen ülkeler arasındadır.

Nijerya'da tarım dört alt faaliyetten oluşmaktadır: Bitkisel Üretim, Hayvancılık, Ormancılık ve Balıkçılık. Bitkisel üretim tek başına toplam tarım üretiminin yaklaşık %87'sini oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla, hayvancılık, balıkçılık ve orman ürünleri sırasıyla %8.1, %3.2 ve %1.1 düzeyinde katkı sağlamaktadır. Tarım sektörü hala Nijerya ekonomisine en büyük katkıyı sağlayan sektörler arasındaki yerini korumaktadır. 2021 yılındaki toplam GSYH'nin %25,88'i tarım sektöründen gelmekte olup sektör 2021 yılında yıllık bazda %2,13 oranında büyümüştür.

Nijerya'daki tarım endüstrisi ağırlıklı olarak aşağıdaki ürünlerin üretimi ve işlenmesi ile uğraşmaktadır: kakao, yer fıstığı, pamuk, palmye yağı, mısır, pirinç, sorgum, darı, manyok (manioc, tapyoka), patates, kauçuk, sığır, koyun, keçi, domuz, kereste ve balık. Bu ürünlerin çoğu Nijerya'da tüketilirken bazıları ihraç edilmektedir. Nijerya'da tarım ürünleri, Nijerya'dan ihraç edilen ekonomik malların yaklaşık % 5'ine ulaşmaktadır.

Hayvan yetiştiriciliği açısından değerlendirildiğinde, üretim genellikle çiftçi aileler tarafından gerçekleştirilmekte olup 76 milyon keçi, 44 milyon koyun ve 18 milyon büyükbaş olduğu tahmin edilmektedir. Bunlara ek olarak, Nijerya'da 180 milyon düzeyinde kümes hayvanı bulunmaktadır.

Balıkçılık açısından değerlendirildiğinde, Nijerya Afrika'nın en çok balık tüketen ülkesi olmanın yanı sıra dünyada da en fazla balık tüketen ülkeler arasında yer almaktadır. 853 km kıyı şeridi olan ülkede iç sular 14 milyon hektardan fazla yer kaplamaktadır. Ülkede yıllık 1 milyon ton balık üretimi yapılırken bunun 330 bin tonu kültür balıkçılığı 670 bin tonu ise balıkçılıktan sağlanmaktadır.

Ülkenin hızla artan nüfusu ve 250 yılında 400 milyonu geçeceği tahmininin yanı sıra hükümet tarafından uygulamaya konan teşvik paketleri sektörün uzun süreli fırsatlar sunacağını göstermektedir.

Nijerya'da tarım dört alt faaliyetten oluşmaktadır: Bitkisel Üretim, Hayvancılık, Ormancılık ve Balıkçılık. Bitkisel üretim tek başına toplam tarım üretiminin yaklaşık %87'sini oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla, hayvancılık, balıkçılık ve orman ürünleri sırasıyla %8,1, %3,2 ve %1.1 düzeyinde katkı sağlamaktadır. Tarım sektörü hala Nijerya ekonomisine en büyük katkıyı sağlayan sektörler arasındaki yerini korumaktadır. 2021 yılındaki toplam GSYH'nin %25,88'i tarım sektöründen gelmekte olup sektör 2021 yılında yıllık bazda %2,13 oranında büyümüştür. Toplam istihdamın da yaklaşık üçte biri tarım sektöründe yer almaktadır. Buna rağmen, tarımsal ürünlerin ithalatı ihracatının 3 katından fazladır.

Nijerya'daki tarım endüstrisi ağırlıklı olarak aşağıdaki ürünlerin üretimi ve işlenmesi ile uğraşmaktadır: kakao, yer fıstığı, pamuk, palmiye yağı, mısır, pirinç, sorgum, darı, manyok (manioc, tapyoka), patates, kauçuk, sığır, koyun, keçi, domuz, kereste ve balık. Bu ürünlerin çoğu Nijerya'da tüketilirken bazıları ihraç edilmektedir. Nijerya'da tarım, Nijerya'dan ihraç edilen ekonomik malların yaklaşık %5'ine ulaşmaktadır.

Nijerya'da tarımdan sorumlu devlet kurumu, Federal Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığıdır (FMARD). Bu bakanlık öncelikli olarak Nijerya Federal Hükümeti tarafından finanse edilmektedir ve şu anda ülke genelinde çok önemli departmanlar veya ajanslar olarak faaliyet gösteren ve yaklaşık elli alt devlet yapılanmasının yönetimindedir.

Her ne kadar bütçe gelirleri için büyük ölçüde petrol endüstrisine bağımlı olsa da Nijerya ağırlıklı olarak hala tarıma dayalı bir toplumdur. Nüfusun yaklaşık yüzde 70'i geçimlik düzeyde tarımsal üretime dayanmaktadır. Tarımsal işletmeler genellikle küçük ve dağınıktır. Ancak, gelişen endüstri ile birlikte tarımın ekonomi içerisindeki payı giderek azalmaktadır.

Nijerya'nın geniş iklim çeşitliliği, çeşitli gıda ve ürünleri üretmesine izin vermektedir. Temel gıda bitkileri manyok, patates, mısır, kakao patatesleri, bezelye, fasulye, tatlı patates, darı, muz, pirinç, süpürge darısı ve çeşitli meyve ve sebzeleri içerir. Önde gelen ürünler kakao, narenciye, pamuk, yer fıstığı (fıstık), hurma yağı, hurma çekirdeği, bennize ve kauçuktur. 1970'lerin sonlarından bu yana Nijerya, üretim gıdalarını tekrar kendi kendine yeterli hale getirmek ve tarım ürünlerinin ihracatını arttırmak için tarımı canlandırma çabaları içine girmiştir. Nijerya hükümetinin amacı, yerel gıda talebi hedeflerini karşılayabilen, ihracat geliri ve istihdam yaratabilen güçlü bir tarımsal ticaret ekonomisi oluşturmaktır. Diğer yandan, tarımda makineleşmeyi ve ürün çeşitliliğini arttırmak da diğer bir amaçtır. Bu bağlamda, küçük çiftçileri finansal olarak desteklemek için Nijerya Merkez Bankası tarafından çeşitli girişimler başlatılmış ve uygulanmaya devam edilmektedir. 2022 Ocak ayında Devlet Başkanı Buhari tarafından yapılan açıklamaya göre, 23 farklı tarım ürününün üretimini artırmak için 4,8 milyondan fazla çiftçinin desteklendiği belirtilmiştir.

Ayrıca, Nijerya Federal Hükümeti, Ocak 2020'de 1,2 milyar dolar değerinde 10 yıllık bir tarım programı olan ve beş milyon istihdam yaratmayı ve ekonomiye 10 milyar dolar katkı sağlamayı hedefleyen "Yeşil Zorunluluk" (The Green Imperative) adlı Nijerya-Brezilya ikili tarımsal ortaklık projesini açıkladı. 23 Nisan 2021 tarihinde de Nijerya Senatosu, söz konusu programı başlatmak için 995 milyon €'luk krediyi onaylamıştır.

Nijerya'da tarımdan sorumlu devlet kurumu, Federal Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığıdır (FMARD). Bu bakanlık öncelikli olarak Nijerya Federal Hükümeti tarafından finanse edilmektedir ve şu anda ülke genelinde çok önemli departmanlar veya ajanslar olarak faaliyet gösteren ve yaklaşık elli alt devlet yapılanmasının yönetimindedir.

Nijerya'nın geniş iklim çeşitliliği, çeşitli gıda ve ürünleri üretmesine izin vermektedir. Temel gıda bitkileri manyok, patates, mısır, kakao patatesleri, bezelye, fasulye, tatlı patates, darı, muz, pirinç, süpürge darısı ve çeşitli meyve ve sebzeleri içerir. Önde gelen ürünler kakao, narenciye, pamuk, yer fıstığı (fıstık), hurma yağı, hurma çekirdeği, bennize ve kauçuktur. 1970'lerin sonlarından bu yana Nijerya, üretim gıdalarını tekrar kendi kendine yeterli hale getirmek ve tarım ürünlerinin ihracatını arttırmak için tarımı canlandırma çabaları içine girmiştir. Nijerya hükümetinin amacı, yerel gıda talebi hedeflerini karşılayabilen, ihracat geliri ve istihdam yaratabilen güçlü bir tarımsal ticaret ekonomisi oluşturmaktır. Diğer yandan, tarımda makineleşmeyi ve ürün çeşitliliğini arttırmak da diğer bir amaçtır. Bu bağlamda, küçük çiftçileri finansal olarak desteklemek için Nijerya Merkez Bankası tarafından çeşitli girişimler başlatılmış ve uygulanmaya devam edilmektedir. 2022 Ocak ayında Devlet Başkanı Buhari tarafından yapılan açıklamaya göre, 23 farklı tarım ürününün üretimini arttırmak için 4,8 milyondan fazla çiftçinin desteklendiği belirtilmiştir.

6.2. İmalat Sanayi:

Nijerya ekonomisine, ülkenin GSYİH'sinin yaklaşık %10'unu, hükümet gelirinin yarısını ve ülkenin toplam ihracat gelirlerinin %90'ına yakınına oluşturan ham petrol hakimdir. ABD Enerji Enformasyon İdaresi (EIA) verilerine göre, Nijerya günlük ortalama 1 milyon 648 bin varil petrol üretimi ile 2023 yılında Afrika'nın ve dünyanın Önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır.

Mal üretimine yönelik diğer sanayi alanlarında da son yıllarda ülke uyguladığı teşvik politikaları ile gelişim kaydetmektedir. Kapasite kullanım oranlarında son yıllar düzelme yaşayan ülke 1990'larda %35 düzeylerinde olan kapasite kullanım oranını son beş yıl içerisinde %54 oranına yükseltmeyi başarmıştır. Yine aynı dönemde, sektörün GSYH'ye katkısı da %9 artış göstermiştir. Lagos ve çevresi toplam sanayi üretiminin %60'ını gerçekleştirmekte olup başlıca üretim konuları ise içecek, çimento, gıda işleme ve temizlik ürünleridir.

Çimento üretiminde dünyanın en hızlı büyüyen üreticileri arasında yer alan Dangote ve Wapco Cement Plc firmaları, Nijerya'daki talebin %80'ini karşılamaktadır. Bununla birlikte, ülkede var olan büyük konut açığı önümüzdeki dönemde de sektörün büyümesine imkân sağlayacak durumdadır. Çimento imalat sektörü yabancı yatırımcı açısından da cazedici bir noktada bulunmaktadır. Yerli firmalar kapasite kullanım oranlarını doldurmak üzere olup yeni kapasiteler oluştururken yabancı firmalar yerel küçük firmaları satın alarak pazara girmeyi tercih etmektedirler.

GSYH'ye %2 düzeyinde katkı sağlayan tekstil sektörü, Afrika'da Mısır'dan sonra en büyük üretim kapasitesine sahip konumdadır. Sektörde 250 fabrika %50 kapasite kullanım oranıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. İmalat sektöründe toplam çalışan işçilerin %25'i bu sektörde istihdam edilmektedir. Gıda işleminde son beş yıl içerisinde hızlı gelişim kaydeden ülkede, gıda işleme GSYH'ye %4 katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, son 5 yılda ortalama %5 büyüyen gıda imalatı yerel istihdamın %5'ini gerçekleştirmektedir.

Son olarak, 2023 yılı itibariyle sanayi sektörü toplam GSYH'nin %18,65'ini oluşturmakta olup sektör yıllık bazda yüzde 0,72 büyümüştür. Ülke elektrik arzının tam olarak sağlanamaması ve elektrik kesintilerinin yaygın olması sanayinin gelişimini olumsuz etkilemektedir.

6.3. Doğal Kaynaklar ve Madencilik

Nijerya'da toplamda ticari değere sahip 44 adet çıkarılabilir maden bulunmaktadır, bu madenler ülkede 500 noktadan fazla alana yayılmıştır. 44 madenden 7'si Maden ve Çelik Geliştirme Bakanlığı tarafından stratejik maden olarak sınıflandırılmıştır. Bunlar; kömür, katran, kireçtaşı, demir cevheri, barit, altın ve çinkodur.

Madencilik sektörü, sanayileşmiş değer zincirinin kritik bir omurgasıdır ve inşaat, otomobil, elektronik, gemi yapımı gibi önemli sektörler için temel bir girdi malzemesi kaynağıdır. Nijerya'daki madenlerin ticari değeri yüzlerce milyar doları geçmekle beraber, petrol ve doğalgaz gibi yakıt madeni haricindeki madenlerin çıkarılması, işlenmesi ve taşınması için gerekli altyapı yetersizliği nedeniyle milyarlarca dolar ekonomik kayıp yaşanmaktadır.

Nijerya'nın kuzeybatısındaki silahlı grupların varlığı, bir güvenlik boşluğuna ve yasadışı altın madenciliğinde artışa yol açarak, 2012'den 2018'e 3 milyar dolarlık bir kayba neden olmuştur. Madencilik sektörüne büyük önem veren Hükümet, altın madenciliğinde yapılacak reformlarla yıllık 500 milyon dolarlık bir gelir sağlamayı amaçlamaktadır. Atılacak yeni adımlarla da 250 bin kişinin istihdam edilmesi planlanmaktadır.

Yerel madencilik sektörü yeteri kadar gelişmemiş olup, ülke GSYİH'ye katkısı %0,5'dir. Ayrıca, ülkedeki toplam ihracatın %0,02'si kadarı madencilik sektöründen yapılmakta olup, sektörün istihdama katkısı da %0,3 civarındadır.

Ülkede yer alan ve en büyük holding şirketlerinden biri olan Dangote Grubun, tek başına madenlerden elde ettiği gelir, ülkenin bütün firmalarının toplam elde ettiği gelirden fazladır.

6.4. Enerji ve Gaz

220 milyonu aşan nüfusu ve yıllık %2,7 nüfus büyüme hızı ile Nijerya'da enerjiye ihtiyaç günden güne artmaktadır. Nüfusun %40 ila %45'inin şebeke elektriğine erişimi bulunmamaktadır. Enerji arzının yetersiz kalması, ülkenin kalkınmasının önündeki en büyük engellerden birisidir. Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksi 2020 Raporuna göre Nijerya, elektrik alma konusunda 190 ülke arasında 171. sırada yer alıyor ve elektrik erişimi özel sektör için en büyük kısıtlamalardan biri olarak görülüyor.

Mart 2022'de Nijerya Güç Bakanı (Power Minister of Nigeria) tarafından açıklanan rakamlara göre, Nijerya'nın kurulu elektrik kapasitesi 18.000 MW civarında olup günlük üretim de ortalama 8.000 MW olarak belirtilmiştir.

Üretilen enerjinin dağıtımında da sorun yaşanan ülkede, Dünya Bankası, elektrik dağıtım hizmetinin iyileştirilmesinde kullanılmak üzere Nijerya'ya 500 milyon dolarlık destek kredisini Şubat 2020'de onaylamıştır.

Nijerya halkının önemli bir kısmı, kendi elektriğini üretirken, bu elektrik üretiminin maliyeti, şebeke maliyetinin iki katından daha fazla bir tutara ulaşmaktadır. Yerel taleplerin

bile karşılanmasında yeterli olmayan bu enerji üretimine kıyasla, enerji sektörü, daha büyük ölçekli bir yatırıma gereksinim duymaktadır.

Bu problemlerin önüne geçebilmek için 2005 yılında Nijerya hükümeti sektördeki enerji üretimini ve dağıtımını özelleştirmiş olup, çok küçük bir payı kendinde bırakmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında, özel sektör ile beraber enerji sektörü güçlendirmeye çalışılmaktadır.

Söz konusu enerji açığının giderilmesi hususunda yenilenebilir enerji kaynaklarına da önem veren Federal Hükümet tarafından, “2030 İçin Yol Haritası: 30:30:30 Vizyonu” diye adlandırılan 2030 yılına kadar kadar yenilebilir enerji payını %30’a çıkartarak 30 gigawatt enerji üretimi hedefli bir hareket başlatılmıştır.

Enerji kaynakları açısından zengin bir ülke olan Nijerya’da son yıllarda toplam petrol tüketimindeki büyüme, dalgalı bir seyir izlemektedir. Bunun önemli bir nedeni arz kaynaklıdır. Ülke petrol ihraç eden bir ülke olmasına karşın benzin kıtlığı yaşanabilmektedir. Ekonomik büyümenin devam etmesi, ithal benzinin ve yerel rafine edilmiş petrol ürünlerinin arzındaki iyileşmeler petrol talebinin büyümesine yardımcı olacaktır. Ancak, ana veri ve istatistik toplama zorluğu yüzünden günlük petrol üretiminin tam olarak bilinmemesi veya rafinerilerdeki petrol stoğunun tam olarak hesaplanamaması sebebiyle ulusal petrol açısından uzun dönemli planlamalara gidilememektedir.

Önemli seviyedeki kanıtlanmış petrol ve gaz rezervleri ile hükümetin aktif destekleri sayesinde Nijerya’da büyük çokuluslu enerji şirketleri ülkenin doğal kaynaklarının çıkarılmasında faaliyet göstermektedir. Hükümetin planında ise hidrokarbonların yasallaştırılmasında ve üretim sözleşmelerinde yeniden pazarlıkların yapılması düşünülmektedir.

1971’de Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü’ne (OPEC) katılan Nijerya, 1977’de ise petrol arama ve üretim, dağıtım ile pazarlama gibi işlerinden sorumlu devlet iştiraki olan Nijerya Ulusal Petrol Kurumu’nu (NNPC) kurmuştur. NNPC 1978 ve 1989 yılları arasında, Warri, Kaduna ve Port Harcourt Eyaletlerinde rafineriler inşa etmiş ve 1965’te Port Harcourt’ta kurulan 35.000 varillik Shell Rafinerisini devralmıştır. Ayrıca, NNPC tarafından Warri ve Kaduna Eyaletlerinde 3 petrokimya tesisi, ülke genelinde 5.000 kilometrelik boru hattı ağı, 21 akaryakıt depolama tankı ve 9 LPG tankı inşa edilmiştir.

Ülkenin petrol rafine altyapısının verimsiz ve gelişmemiş olması nedeniyle rafine edilmiş petrole olan yurtiçi talep yurtiçi arzdan yüksektir. NNPC ülkedeki 4 rafineriyi işletmektedir. Bu rafinerilerin toplam günlük 445,000 varil üretim kapasitesi vardır. Ancak, mevcut eksiklikler nedeniyle bu kapasitenin oldukça altında kalınmaktadır. Sonuç olarak rafine edilmiş ürünlerin yaklaşık %90’ı ithal edilmektedir.

Artan iç piyasa talebini karşılayabilmek ve diğer yandan ithalatın önüne geçebilmek için, rafine ve petrokimya tesislerine önem veren Federal Devlet, birçok proje yürütmektedir. Lagos yakınlarındaki Lekki Serbest Bölgesi’nde inşaatı devam eden günlük 650.000 varil üretim kapasitesi ile Afrika’nın en büyük petrol rafinerisi olacak entegre rafineri ve petrokimya tesisi olan Dangote rafinerisi 2023 yılında faaliyete geçmiş olup tam kapasiteye ulaştığında ülkenin tüm işlenmiş petrol ürünleri ihtiyacını karşılayabilecektir.

Petrokimya alanında da yıllık 1,7 milyon ton üretim kapasiteli bir tesisin kurulumu için onay aşamaları tamamlanmış olup 2025 yılına kadar tesisin faaliyetlerine başlaması

planlanmaktadır. Söz konusu projelerin tamamlanması ile Nijerya, komşu ülkelere rafine ürün ihracatçısı konumuna geçebilecek potansiyele sahiptir.

Bu kapsamda, mevcut rafinerilerin yenilenmesi çalışmaları da devam etmektedir. NNPC tarafından işletilen 4 rafinerinin kapasite kullanım oranları oldukça düşük olduğu için rafineriler sürekli zarar etmektedir. Port Harcourt'ta bulunan toplam 210.000 varil kapasiteye sahip iki tesisli kompleksin yenilenmesi için Mart 2021'de 1,5 milyarlık bütçe Federal Hükümet tarafından onaylanmıştır. Yenileme çalışmalarının 18, 24 ve 44 ay sürecek 3 ayrı fazda tamamlanması planlanmaktadır.

Ülke ayrıca, ihracatının %15,5'ini oluşturan sıvılaştırılmış doğal gazın da önde gelen ihracatçılarından biri haline gelmiştir. Uluslararası Gaz Birliği tarafından yayınlanan 2020 Dünya Gaz Raporuna göre Nijerya, 2019 yılında toplam 20,8 milyon ton LNG ihracatı ile dünyadaki pazar payının %8'ini alarak kendine 6'ncı sırada yer bulmuştur. Nijerya 2021 yılında 17,9 milyon metrik ton LNG ihraç ederek, Afrika'daki en büyük LNG ihracatçısı olmuştur.

Halihazırda, 22 milyon ton LNG ve 5 milyon ton sıvılaştırılmış petrol gazı depolama kapasitesine sahip 6 sıvılaştırma kompleksi olan Nijerya'da, yedinci sıvılaştırma kompleksinin yapılmasına ilişkin çalışmalara 2020 yılı mayıs ayında başlanmıştır. Bu tesisin kurulumu için yaklaşık 3 milyar dolar kredi onaylanmış olup, 8 milyon ton kapasiteye sahip olacak tesisin tamamlanmasını müteakip ülke genelinde toplam kapasitenin 30 milyon tona ulaşması beklenmektedir.

6.5. İnşaat Sanayi

Pandemi döneminde büyük oranda daralma yaşayan inşaat sektörü, pandemi döneminden sonra toparlanmaya başlamıştır. İnşaat sektörü, 2023 yılında ise reel olarak %3,57 oranında büyüme kaydetmiştir.

Aralık 2021'de açıklanan "2021-2025 Ulusal Kalkınma Planı" kapsamında ulaşım, elektrik, su, kanalizasyon yatırımları ve konut altyapı projeleriyle desteklenen inşaat sektörünün 2023'ten 2026'ya kadar yıllık ortalama %4,3 büyüme kaydetmesi beklenmektedir.

Ülkenin içerisinde bulunduğu ciddi altyapı açığı sektörün önemini artırmaktadır. Dünya Bankası tarafından belirtilen GSMH'nin %70'ine denk gelen altyapı yatırım oranı Nijerya'da %30'lar düzeyindedir. Bununla birlikte, ülke nüfusunun yıllık bazda, %2,5 oranına artış gösteriyor olması ve 2050 yılın ülke nüfusunun 400 milyonun üzerine çıkacağı tahmini altyapı yatırımlarına olan ihtiyacın giderek artacağına göstermektedir.

Altyapı yatırımlarına duyulan ihtiyaçların giderilmesi amacıyla 2021 yılında kamu-özel iş birliği kurulu olan İnfraCo kurulmuştur. Ortaklığın ilk kuruluş sermayesi 2,7 milyar \$ düzeyinde olup enerji ihracatından sağlanan kaynakların fona aktarılması sonucu fonun büyüklüğünün 10 milyar \$'a çıkarılması hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, Nijerya hükümeti tarafından altyapı yatırımlarında kullanılmak üzere 22 milyar \$ dış borçlanmaya gidilmesine yönelik Mecliste karar alınmıştır. Sağlanacak olan kaynağın %11'i barınma, %25 ulaşım ve geri kalan miktarın ise büyük altyapı projelerine kullanılacağı açıklanmıştır. Büyük altyapı yatırımlarını gerçekleştirilmesi amacıyla, ülkede son dönemde kamu-özel iş birliği kapsamındaki işlerde artış yaşanmaktadır. Ülkede, 2022

yılına kadar kamu-özel iş birliği ile gerçekleştirilen proje tutarı 37 milyar \$'ı bulmuş durumdadır.

Ülke içerisinde müteahhitlik hizmetlerinde tecrübe sahibi firma sayısının az olması kamu tarafından ihale edilen işlerde yabancı firmaları ön plana çıkarmaktadır. Öyle ki, büyük çaplı projelerin %90'ı toplam şirketlerin %5'ini oluşturan yabancı firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Firmalarımız tarafından 2 milyar 723 milyon ABD Doları değerinde 80 müteahhitlik projesi gerçekleştirilmiş olup karayolu /tünel/köprü ve enerji nakil hatları yapımı en fazla iş alınan iş kolları olarak öne çıkmaktadır. Ancak, ülkenin içerisinde bulunduğu altyapı yatırımı açığı inşaat sektöründe birçok fırsat barındırmaktadır. Ülkede büyük oranda ulaşım, konut ve altyapı açığı bulunmaktadır. Yapılan açıklamalarda, ülkede kısa vadede 1 milyon uzun vadede ise 17 milyon konut ihtiyacı olduğu belirtilmekte olup ülkenin altyapı ihtiyaçlarının karşılanması için 2040 yılına kadar 3 trilyon \$ yatırım yapması gerektiği ifade edilmektedir.

Sektörün gelişiminde ve iş yapmada karşılaşılan zorluklara bakıldığında zayıf planlama, altyapı eksikliği, finansal problemler, yolsuzluk, zayıf yönetim, niteliksiz işgücü, bürokrasi, elektrik ve ulaşım yetersizliği ön plana çıkmaktadır.

Altyapı yatırım açığı ve ülkede yetersiz üretime paralel olarak inşaat malzemelerinin yaklaşık %90'ı ithal edilmektedir. Hükümet tarafından açıklanan 2040 yılına kadar Nijerya'nın altyapı yatırım ihtiyacının karşılanmasına yönelik yatırımlar göz önüne alındığında, ihracatçılarımız ve iş insanlarımız için potansiyel barındırmaktadır. Mevcut durumunda, Nijerya'ya Türkiye'den yapılan ihracatta demir ve çelikten ürünler ile alçı taşı, akrilik polimerler, plastik hortum ve bağlantı elemanları ile prefabrik yapılar ön plana çıkmaktadır.

6.6. Perakende Ticaret

Nijerya perakende sektörü, ülke ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır ve Afrika kıtasının en büyük ve en hızlı büyüyen pazarlardan birisi olarak dikkat çekmektedir. Nijerya'nın 220 milyonu aşkın nüfusuyla birlikte, perakende sektörü güçlü bir talep yapısına sahiptir.

Resmi perakendecilik Nijerya'da gelişmemiş durumdadır. Gayri resmi perakende sektörünü oluşturan açık pazarlar, küçük bağımsız dükkanlar ve sokak satıcıları, satış hacminin çok büyük kısmını oluşturmaktadır. Organize yatırımcıları çekmek için bu durum fırsata dönüştürülebilir.

Nijerya perakende sektörü, yıllar içinde önemli değişimler yaşamıştır. 2010'lu yılların başında büyük modern alışveriş merkezlerinin açılması ve uluslararası markaların ülkeye giriş yapması, perakende sektörünün büyümesine ivme kazandırmıştır. Ancak 2016 yılında yaşanan ekonomik daralma ve döviz krizleri, sektörü olumsuz etkilemiştir. 2020'de başlayan COVID-19 pandemisine rağmen, sektör dijitalleşme ve e-ticaretin benimsenmesiyle yeniden toparlanma sürecine girmiştir.

Nijerya, çok fazla sayıda internet kullanıcılarını barındırması, internet uygulamaları üzerinden ödeme yapılmasının önünü açmıştır. Online satış hacmi artmasına rağmen,

lojistik hizmetleri yeteri kadar gelişmemiştir. Bu da uzun teslim sürelerine sebep olmaktadır. Güvenli ödeme yapılması ise ayrı bir sorun olup, kapıda ödeme opsiyonları konulmaktadır.

Ülkedeki artan nüfus ve genç iş gücü, perakende sektörünün büyümesini destekleyen faktörlerden biridir. Ayrıca, dijitalleşme ve internetin yaygınlaşması, e-ticaretin hızla büyümesine ve sektörde dönüşüme yol açmaktadır.

Nijerya'da perakende sektörü, ekonomik büyümenin ve toplumsal değişimlerin etkisiyle hızla gelişen bir alan olarak öne çıkmaktadır. Artan genç nüfus, kentleşme oranları ve e-ticaretin hız kazanması, sektörün büyümesini destekleyen temel unsurlar arasındadır. Bu nedenle, Nijerya perakende pazarı, yerli ve yabancı yatırımcılar için cazip fırsatlar sunmaktadır.

6.7. Hizmetler

Nijerya hizmet sektörü ithalatı pandeminin de etkisiyle 2020 yılında bir önceki yıla göre %48,8 azalarak 19,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Hizmet ihracatı ise aynı dönemde %19,4 düşerek 4 milyar dolar olmuştur. Bu dönemde hizmet ihracatının ithalatı karşılama oranı %20,2 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılının ilk 3 çeyrek verilerine göre, Nijerya'nın hizmet sektörü ithalatı 13,11 milyar dolar, hizmet ihracatı ise 3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

2021 yılı itibariyle hizmetler sektörü toplam GSYİH'nin %54'ünü oluşturmakta olup sektör yıllık bazda yüzde 5,61 oranında büyümüştür.

Nijerya'nın petrol dışı büyümesi özellikle hizmetler sektöründeki gelişmeden kaynaklanmaktadır. Dünyanın en hızlı büyüyen telekomünikasyon piyasalarından birine sahip olan Nijerya, büyük GSM operatörlerinin birçoğunun Batı Afrika bölge merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır. Hükümet bu alanda altyapıyı geliştirmeye yönelik önemli adımlar atmaktadır. Ayrıca, Afrika'nın en kalabalık ülkesi olan Nijerya bu açıdan büyük bir pazar olarak görülmektedir. Telekomünikasyon sektöründe yapılmış olan yatırımların 2/3'ünden fazlası yabancı yatırımlardır.

Nijerya'da cep telefonu ve internet kullanımı son zamanlarda hızlı şekilde artmakta, Ocak 2021 itibariyle Nijerya'daki toplam internet kullanıcı sayısı yaklaşık 109,2 milyon kişi olup nüfusun %90'ının da cep telefonu vardır. Bilgisayar oyunlarına olan ilgi de aynı paralelde artış göstermektedir. Bilgisayar oyun sektörüne olan talebin gün geçtikçe daha da artacağı değerlendirilmektedir.

Nijerya'da e-ticaret sistemi henüz yeni gelişmektedir. Ülkede, e-ticaret konularına ilişkin olarak yetkili kuruluş Ulusal Bilgi Teknolojisi Geliştirme Ajansı'dır (NITDA). Diğer yandan, şuan ki e-ticaret hacmi yaklaşık 13 milyar dolar olmakla birlikte cep telefonu ve internet kullanımındaki yükselişe ilaveten elektronik işlemlere artan talep dikkate alındığında, 2025 yılında e-ticaret harcamalarının 75 milyar dolara çıkarılması hedeflenmektedir. Yakın zamanda e-ticaret işlemlerine verilen önemin daha da artırılacağı ve gerekli düzenlemelerin yapılacağı düşünülmektedir.

Nijerya gayrimenkul sektörü, 2021'de yıllık bazda %2,26 oranında büyümüştür. Sektörünün söz konusu dönemde reel GSYİH'ye katkısı %2,26 olmuştur. Gayrimenkul sektörü açısından Nijerya oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Ülkede 17 milyon konut açığı

vardır. Federal Hükümetin 2022-2025 yılları arasında altyapı ve enerji sektörüne yapmayı düşündüğü yatırım programları dikkate alındığında, inşaat sektörünün yıllık ortalama %3,2 büyüme oranı kaydetmesi beklenmektedir.

Nijerya lojistik ve tedarik zinciri sektörü, henüz başlangıç aşamasında olmasına rağmen, Nijerya'da en hızlı büyüyen endüstrilerden biridir. 2018 itibariyle Nijerya'nın lojistik sektörünün değerinin, 2017 rakamlarına göre 50 milyar Naira artışla 250 milyar Naira (yaklaşık 610 milyon dolar) olduğu tahmin edilmektedir. Lojistik Sektörünün gelişiminin önündeki en büyük engeller altyapı yatırım eksikliği, zayıf yol ağı, istikrarsız elektrik, çoklu vergilendirme vb. unsurlardır. Ulaşım hatlarının iyileştirilmesi ve ülkedeki güvenlik sorununun çözülmesi, sektörün gelişimine katkı sağlayacaktır.

Nijerya'da eğitim sektörü hem pahalı hem de yetersiz düzeydedir. Nijerya'da deneyimli eğitim kadrosuna sahip, temiz ve kaliteli okul/üniversite ihtiyacı oldukça fazladır.

Nijerya'daki sağlık hizmetleri yetersizdir. Ülkede toplumsal hijyen alışkanlığı pek gelişmemiş olup hastanelerde dahi yeterli hijyen ortamı sağlanamamaktadır. Hastanelerde iyi yetişmiş çok sayıda doktor olmasına rağmen ülke nüfusuna oranla hekim sayısı yeterli değildir. Ayrıca, yardımcı kadro iyi eğitim görmemiştir. Hastaneler fiziksel olarak düşük standartta ve verdikleri sağlık hizmetleri için genellikle peşin ödeme talep etmektedir. Devlet hastanelerinde tedavi ve yatak ücretleri uygun olmakla birlikte hizmet koşulları oldukça kötüdür. Özel hastanelerin ücretleri ise oldukça pahalıdır.

Sağlık hizmetlerindeki yetersizlik nedeniyle birçok insan tedavi olmak için yurt dışını tercih etmektedir. Yurt dışında tedavi için harcanan paranın yıllık yaklaşık 2 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

6.8. Bilişim:

IT sektörünün sorumluluğu Federal İletişim ve Dijital Ekonomi Bakanlığı'na aittir. Bakanlığın ayrıca iletişim endüstrisi için düzenleyici olan NCC, yayın endüstrisini düzenleyen Ulusal Yayın Komisyonu (NBC); ve politikaların uygulanmasından sorumlu olan Ulusal Bilgi Teknolojisi Geliştirme Ajansı (NITDA) olmak üzere 3 farklı kurum üzerinde yetkisi vardır.

Nijerya'nın bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) sektörü, 2015 yılı sonrasında 2016-17 yıllarında daralma yaşamasına rağmen sürekli artış göstermeyi başarmıştır. 2020 yılında en yüksek artışını (%15) kaydeden sektör 2021-22-23 yıllarında 2020 ile kıyaslandığında daha yavaş olmakla birlikte büyüme göstermeyi başarmıştır. BİT sektörünün 2023 yılının üçüncü çeyreğinde GSYİH'ye katkısının %15,97 olduğu Ulusal İstatistik Bürosu tarafından açıklanmıştır. 2022 yılı üçüncü çeyreğinde kaydedilen %15,35'lik katkıya kıyasla artışın sınırlı olduğu değerlendirilmekle birlikte sektörün büyüme sürekliliği açısından önem arz etmektedir. Diğer taraftan, 2023 yılının üçüncü çeyreğinde sektördeki büyümenin %6,66 düzeyinde gerçekleştiği Ulusal İstatistik Bürosu tarafından açıklanmıştır. 90 teknoloji merkezini içerisinde barındıran Nijerya, sürekli büyüyen pazarı ile Afrika kıtası içerisindeki en büyük teknoloji pazarı olarak öne çıkmaktadır.

Nijerya İletişim Komisyonu tarafından açıklanan verilere göre, 2022 yılsonu itibariyle yaklaşık 222,5 milyon kişinin cep telefonuna erişim sağladığı bildirilmektedir. Ülkede 2001 yılında internete erişim %2'nin altındayken, 2025 yılında erişimin %65'in üzerine çıkması

hedeflenmektedir. 2021 verilerine göre, Nijerya kıtadaki toplam internet kullanımının %29'unu gerçekleştirmektedir. Geniş bant internet kullanımı son dönemde yaygınlaşmaktadır. 2017 yılı başına 41 milyon olan kullanıcı sayısı, 2022 itibariyle 78 milyon kişiye ulaşarak 5 yıl içerisinde %90'a yakın artış kaydetmeyi başarmıştır.

Ancak, sektördeki büyümenin istihdam tarafında karşılık bulduğu söylenemez. Toplam istihdamın yaklaşık %1'i ilgili sektörde istihdam edilmektedir. Burada temel sebep olarak, bilgi teknolojilerine yönelik nitelikli personelin yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Global Competitiveness Report, Nijerya'yı bilgi ve iletişim teknolojilerinde "yetenek gelişmesi" sıralamasında 140 ülkeden 122. sıraya koymuştur. Üniversitelerde ilgili teknolojik kabiliyetin geliştirilmesi adına lisans programları olsa da eğitim kalitesi istenilen düzeyde olmayıp, gerekli materyallerin ortalama bir Nijeryalı öğrenci için çok pahalı olması sebebiyle başarı oranı düşük kalmaktadır.

Nijerya Hükümetinin IT sektörünü diğer sektörlerin gelişimi için de öncü kabul etmesi sebebiyle, kamu-özel iş birliği çerçevesinde çalışmalar yürütmektedir. Yapılan çalışmalar kapsamında ülke genelinde kurulan 90 teknoloji merkezi ile genç neslin IT bilgisini artırarak ve ihtiyaç duyulan kalifiye personelin karşılanması amaçlanmaktadır.

Afrika kıtasındaki en geniş internet abonesine sahip olan Nijerya, önümüzdeki 5 yıl içerisinde 167 milyonu aşan abone hedefiyle IT sektöründe bölgenin en hızlı büyüyen ülkesi olmayı hedeflemektedir.

7. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

7.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Nijerya Merkez Bankası (CBN) tarafından yapılan açıklamada 2022 yılı Ocak-Kasım arasında 4,89 milyar \$ düzeyinde yabancı yatırım ülkeye giriş yapmıştır. Ancak 2021 yılının aynı dönemi ile kıyaslandığında %12,3 düzeyinde yabancı sermaye girişinde azalma olduğu görülmektedir.

Nijerya Merkez Bankası tarafından yapılan açıklamaya göre, pandemi dönemi ile birlikte, Nijerya'ya yabancı sermaye girişinde hızlı bir azalma olduğu ve toparlanma sürecinin zaman aldığı belirtilmiştir. Nitekim 2019 yılında 23 milyar \$ düzeyinde yabancı sermaye girişi olan ülkeye 2020 yılında 9,6 milyar \$, 2021 yılında ise 5,89 milyar \$ yabancı sermaye girişi olmuştur.

2022 yılında, yabancı doğrudan sermaye (FDI) girişi de %27,4 düzeyinde sert düşüş yaşamış ve 421 milyon \$'a gerilemiş olup toplam yabancı sermaye girişinin %8,6'sına inmiştir.

Diğer taraftan, yabancı portföy yatırımları da 2022 yılı içerisinde 2,4 milyon \$ düzeyine gerilemiş olup %25 oranında azalarak 2021 yılında gerçekleşen 3,24 milyon \$'ın altında sonuçlanmıştır.

Ham petrol ihracatının uluslararası piyasada dalgalandığı dönemlerde Nijerya ekonomisi için döviz talebinin karşılanması adına yabancı sermaye girişi büyük önem taşımaktadır. Covid-19'un yıkıcı etkileri ve 2022 yılı başlarından takip edilen düşük faiz uygulaması

sebebiyle yabancı sermayenin ülkeye girişini sınırlandırmış olup büyük oradan ham petrol ihracatına dayalı olan ihracat gelirlerinde yaşanabilecek olumsuz gelişmelerin Nijerya ekonomisinde yeni bir döviz kıtlığı sorununu ortaya çıkarabileceği belirtilmektedir.

7.2. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

Yabancı kişiler Nijerya'da şirket kurabilir, herhangi bir şirkete yatırım yapabilir veya bir şirketin faaliyetlerine katılabilir. Ancak bütün yabancı yatırımcılar, sınırlı bazı istisnalar dışında, Nijerya'da ayrı bir şirket olarak yapılanmak üzere gerekli işlemleri yapmak zorundadırlar.

Yabancı yatırımcının tek başına veya Nijeryalılarla ortak teşebbüs halinde faaliyette bulunabilmesi için, CAMA hükümlerine uygun olarak, önce bir şirket kurması ve bu şirketi Şirket İşleri Komisyonu'na (**Corporate Affairs Commission -CAC**) kayıt / tescil ettirmesi gerekmektedir. CAC şirketler ile ilgili düzenleme ve denetleme yapmak ve şirket kayıtlarını korumakla yükümlüdür. Yabancı şirket, Nijerya'da yetkili bir avukata bu amaç için yetki vererek, gerekli işlemleri yapabilmektedir.

Bu işlemlerden sonra ayrıca Nijerya Yatırımları Teşvik Komisyonu'na (**Nigerian Investment Promotion Commission -NIPC**) kayıt olması gerekmektedir (www.nipc.gov.ng). Yeni şirket NIPC'ye başvurarak, yabancı işçi çalıştırma kotası gibi diğer yatırım teşviklerinden yararlandırılmasını da isteyebilmektedir.

7.3. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Nijerya'da teşviklerden genel anlamda sorumlu kuruluş Nijerya Yatırımları Teşvik Komisyonu'dur (NIPC). Söz konusu Komisyon tarafınca yatırımcılara sağlanan genel kapsamlı teşviklerin başlıca şunlardır.

Genel Vergisel Teşvikler:

- **Kurumlar Vergisi Muafiyeti (yeni yatırımlar için):** potansiyel ve mevcut yatırımcı ve girişimcileri desteklemek için petrol hariç tüm sektörlerde kurumlar vergisi oranı %30 olarak belirlenmiştir.
- **Gümrük Vergisi Muafiyeti:** Enerji ve Tarım sektörlerinde ülkeye getirilecek makine ve ekipman gümrük vergisinden muaf olarak ithal edilmektedir.
- **Ar-Ge Harcamalarına Yönelik Vergi Desteği:** Ar-Ge harcamaları %120, yerel malzeme kullanılması %140 oranında vergisel muafiyetten faydalanmaktadır.
- **Amortisman İndirimi:** Nijerya'da bir takvim yılı içerisinde imalatçı firmalar %75 amortisman indiriminden faydalanmaktadır.
- **Eğitim Tesisi Kurulmasına Yönelik Vergi Desteği:** Firmalar kurdukları eğitim tesisleri için 5 yıla kadar %2 oranında vergi indiriminden faydalanmaktadır.
- **Altyapı Yatırımlarının Vergiden Düşülmesi:** Yatırımcılar altyapı yatırımları (elektrik, su,vb.) için yaptıktan masrafların %20'sini vergiden düşebilmektedir.
- **İşgücünün Yoğun Kullanıldığı Tesislere Yönelik Vergi Teşviki:** İşlemlerin otomasyon olarak yapılmadığı yüksek işgücüne ihtiyaç duyan firmalara yönelik vergi teşviki sağlanmaktadır. Söz konusu teşvikten 1.000 kişi ve üzerinde işçi çalıştıran işletmeler %15, 200 işçi çalıştıran işletmeler %7, 100 işçi veya daha az işçi çalıştıran işletmeler %6 oranında vergi teşvikinden faydalanabilmektedir.

- **Katma Değer Desteği:** Üretim sürecinde ithal girdi kullanmakla birlikte, üretim sürecinde katma değer yaratan işletmeler 5 yıl boyunca %10 vergi teşvikinden faydalanmaktadır.
- **Yatırım Büyütme Desteği:** Mevcut yatırımını genişleten, modernize eden veya yeni ürünlere yönelik yatırım yapan firmalar amortisman indiriminden faydalanmaktadır.
- **Minimum Yerli Girdi Kullanma Desteği:** Sektörler bazında belli oranın üzerinde yerli girdi kullanan firmalar 5 yıl süresince %20 oranında vergi teşvikinden faydalanmaktadır.

Sektörler bazında Tarım, Sanayi, Madencilik, Petrol, Doğal Gaz, LNG, Telekomünikasyon, Enerji, Turizm, Taşımacılık alanlarında çeşitli teşvikler sağlanmaktadır. Sektörler bazında sağlanan teşvikler hakkında ayrıntılı bilgilere NIPC'nin web sitesinde (www.nipc.gov.ng) yer verilmektedir.

7.3.1. İhracat Teşvikleri:

Nijerya'da yerli üretime ve ihracata yönelik destekler petrol hariç ürünlerin ihracat miktar ve değerini artırmak için ihracatçıları destekleme amacını taşımaktadır. Bu teşvikler Nijerya'nın ihracatta karşılaştığı fiyat rekabeti, arz ve talep kaynaklı belli başlı sorunlarla mücadele etmeyi amaçlamaktadır.

İhracat (Teşvikler ve Diğer Hükümler) Kanunu yerel üretilen ürünlerin ihracatçılarına çeşitli teşvikler sağlamaktadır. Nijerya İhracatı Destekleme Konseyi (Nigerian Export Promotion Council, NEPC), Nijerya kanunları kapsamındaki tüm ihracat teşviklerinin idaresini gerçekleştirmektedir.

İhracat yapabilmek için herhangi bir lisansa sahip olunması gerekmemesine rağmen, madeni veya tarımsal olup olmadığına bakılmaksızın tüm hammaddelerin veya işlenmemiş ürünlerin ihraç edilebilmesi için aşağıdaki gerekliliklerin yerine getirilmesi gerekmektedir:

- NEPC'e tescil yapılması ve ihracat vergisi ödenmesi,
- Tüm vergi mevzuatına uyum sağlanması,
- İhracatçı tarafından mevcut tüm kambiyo düzenlemelerine uyum sağlanması.

İhraç edilen ürün çeşitliliğini ve değerini artırmak için İhracatı Geliştirme Hibe Fonu (Export Expansion Grant Fund) kurulmuştur. Fon aracılığıyla nakit teşvikler sağlanmaktadır. Bu teşviklerden yararlanılabilmesi için ihracatçılar Nijerya Merkez Bankası (Central Bank of Nigeria, CBN) nezdinde söz konusu işlemleri ispatlamakla mükelleftir. Uyuşmazlık halinde NEPC tarafından CBN'in belgeleri dikkate alınmaktadır.

Bundan başka, İhracatı Geliştirme Fonu (Export Development Fund) ihracat yapan özel sektörün ilk ihraç aşamasındaki bazı harcamalarına finansal destek sağlamak için kurulmuştur. Örneğin, eğitimlere, seminer ve çalıştaylara katılım sağlanması, araştırma faaliyetleri, veri toplama, yabancı ülkelerde reklam ve kamuoyu kampanyaları, ürün dizaynı vb. harcamalara finansal destek sağlanmaktadır. Bu fonun gelirleri merkezi Federal Hükümetten ve ihracatçılardan gelmektedir.

Başka bir ihracat destek aracı ise İhracat Uyum Düzenleme Fonu'dur (Export Adjustment Scheme Fund). İhracatçının kontrolü dışındaki birçok faktörden ve altyapısal eksikliklerden

kaynaklanan yüksek üretim maliyetlerine karşı korunma sağlayacak ilave ihracat destekleri olarak ifade edilmektedir. Bu fondan yararlanmak isteyen ihracatçı altyapısal eksiklikler ve kendi kontrolü dışındaki faktörlerden dolayı üretim maliyetlerinin arttığını gösteren teyit edilebilir bilgiler ile NEPC'e başvurabilmektedir.

Ayrıca, Gümrük Vergisi İadesi, Gümrük Vergisinin Çok Taraflı Olarak Uygulanmaması veya İmalat Antrepo Planı'ndan yararlanmak isteyen bir ihracatçının NEPC'e başvuru yapması gerekmektedir. İmalat Antrepo Planı ihracat amacıyla Nijerya'da üretim yapacak ihracatçılar tarafından acil tedarik edilmesi gereken ve kıt olan hammaddelerin gümrüksüz ithal edilmesini desteklemek amacıyla oluşturulmuştur.

Diğer taraftan, Lider Statü – İhracat Teşviki (Pioneer Status – Export Incentives) programından yararlanmak isteyen bir imalatçı ürünlerinin en az %50'sini ihraç etmek istiyorsa, NEPC'e Lider Statü adında vergi muafiyeti talebinde bulunabilmektedir. Bu destekten yararlanabilecek ihracatçıların başvurularını almaya, incelemeye ve onaylanmak üzere Sanayi, Ticaret ve Yatırım Bakanlığı'na önermeye NEPC yetkilidir.

Öte yandan, Nijerya İhracat İşlem Bölgeleri Kanunu ile ülkenin herhangi bir yerinde ihracat işlem bölgeleri (Export Processing Zones, EPZ) kurulması ve işletilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır. Bu bölgeler, öncelikli olarak ihracata yönelik üretim faaliyetlerini artırmak amacıyla gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır. Herhangi bir EPZ'de faaliyet gösteren ihracatçı çok sayıda ihracat teşvikinden yararlanabilmektedir. Bu teşvikler arasında tüm vergi, resim ve harçlardan ve kambiyo düzenlemelerinden muafiyet, herhangi bir EPZ'de ihracat amacıyla üretim faaliyeti gösteren yabancılara %100 pay sahipliği ve karını, kar payını ve yatırımın getirisini kolay bir şekilde ülkeye geri gönderme imkânı, yabancı uzman çalıştırılmasında kolaylıklar gösterilebilmektedir.

7.4. Serbest Bölgeler

Nijerya Afrika'daki 240 Serbest Ticaret Bölgesinden 46'sına barındırmakta olup bu serbest bölgelerde 500'den fazla firma faaliyetlerini sürdürmektedir. 1992 yılından beri ülkede bulunan serbest ticaret bölgeler, 36 milyar \$ düzeyinde yatırım çekmeyi başarmıştır.

Nijerya Hükümeti tarafından açıklanan Nijerya Endüstri Devrim Planına (NIRP) göre serbest bölgelerde Nijerya'nın mukayeseli avantajı olduğu ürünlerin üretimine ve ticaretine öncelik verilmesi belirtilmiştir.

Bu kapsamda:

- Tarım ürünleri ve gıda işleme tesisleri, palm yağı üretimi, kakao üretimi, deriden mamul ürünler ve tekstil ürünleri
- Metal üretimi, çimento, çelik, kimyasallar ve otomotiv yedek parça üretimi,
- Petro kimya ürünleri, gübre, plastik ve rafine tesisleri
- Yerel pazar için inşaat hizmeti sunan firmaların,

Serbest bölgelerde önceliklendirileceği açıklanmıştır.

Nijerya'da bulunan başlıca serbest ticaret bölgeler ve ana faaliyet alanları aşağıda belirtilmektedir.

Ladol Serbest Ticaret Bölgesi: Derin deniz gaz ve petrol bulma ve çıkarma üzerine yoğunlaşmış bir serbest bölgedir. Serbest bölge içerisinde Total firmasının 3,8 milyar \$ düzeyinde entegre yatırımı bulunmaktadır.

Lekki Serbest Bölgesi: Çin hükümeti tarafından finanse edilen serbest bölgede, gaz ve petrol üretim tesislerinin yanı sıra ticari faaliyetler ve altyapı yatırımlarına yönelik (enerji tesisleri, limanlar vb.) firmalar bulunmaktadır.

Lagos Serbest Ticaret Bölgesi: Singapur merkezli Tolaram grup tarafından işletilmektedir. Grubun serbest bölgedeki payı %22,5 düzeyinde olup Lagos Eyalet yönetiminin payı %20 düzeyindedir. Serbest bölgenin %52'lik payı Çin Harbour Mühendislik firmasına ait olup %5'lik kısım ise Nijerya Liman Otoritesine aittir.

Dangote Endüstri Serbest Bölgesi: Dangote rafinerisini barındıran serbest bölgede ayrıca petrokimya ve gübre fabrikaları bulunmaktadır. Serbest bölgenin tamamlanması durumunda yatırım tutarının toplam 19 milyar \$ olacağı tahmin edilmektedir.

Onne Petrol ve Gaz Serbest Ticaret Bölgesi: Serbest bölgede petrol ve gaz üretimi ile ilgili firmalar yoğunlukta olup 170 firma faaliyet göstermektedir.

Nijerya'da serbest bölgeler için üç farklı lisanslama yapılmaktadır.

- 1- Serbest Bölge Geliştirici Lisansı: İlgili lisans, Nijerya İhracatı Geliştirme Otoritesi (NEPZA) tarafından verilmektedir. Lisans, şartları sağlayan bir firmaya verilebileceği gibi kamu veya kamu-özel işbirliklerine de verilmesi mümkündür. Serbest bölgenin işletimi NEPZA'nın denetimi altındadır.
- 2- Serbest Bölge Firma Lisansı: Serbest bölgede faaliyetlerini gerçekleştirecek firmalara verilmektedir. İzin belgesi NEPZA tarafından verilmesine rağmen süreç serbest bölge yönetimi tarafından gerçekleştirilmektedir.
- 3- İhracatı Geliştirme Çiftlik Lisansı: İlgili lisans, serbest bölge içerisinde yer almayan; ancak, yaptığı tarımsal üretimin en az %70'ini ihraç eden firmalar için NEPZA tarafından düzenlenmektedir. Bu firmalar serbest bölge içerisinde yer almamalarına rağmen avantajlarından yararlanabilmektedirler.

7.5. Ülkedeki Türk Yatırımları: Sektörler ve Karşılaşılan Sorunlar

Nijerya genelinde, Ticaret Müşavirliğimize bildirim yapmış, Türk sermayeli 50'nin üzerinde firma bulunmaktadır. Söz konusu firmaların toplam yatırımları yaklaşık 150 milyon ABD doları tutarındadır.

Son yıllarda Nijerya genelinde müteahhitlik alanında yapılan yatırımlarda artış görülmektedir. Bu yatırımlar içerisinde Türk müteahhitlik firmaları toplam 80 adet projeye, yaklaşık 2 milyar 723 milyon ABD Doları değerinde paya sahiptir. Ülkede sektöre verilen önemin önceki yıllara göre giderek fazlaştığı da dikkate alındığında, özellikle karayolu/tünel/köprü, havalimanı, fabrika, binalar, enerji nakil hatları alanında yatırımların yapılmasının önem arzettiği düşünülmektedir.

Molfix bebek bezi ve Familia kâğıt havlularının üreticisi Hayat Holding, Nijerya'da 100 milyon dolar tutarında bir yatırımla bebek bezi ve kâğıt havlu fabrikasını açmıştır. Hayat

Holding, gerekli ihracat izinlerinin alınmasının ardından, ECOWAS ülkelerine “Made in Nigeria” etiketiyle tuvalet kâğıdı, kâğıt havlu ve bebek bezi üretimini gerçekleştirmektedir.

LİMAK Grubu, Nijerya Kaduna Enerji Dağıtım Şirketi özelleştirme ihalesini birlikte kazandığı Sahelian Energy and Integrated Services Ltd. (Sahelian) Şirketinin yapılan sözleşme uyarınca, ilk yıla ilişkin yıllık ödemeyi yapmaması üzerine, açtığı tahkim davasını kazanmış, bu çerçevede, Sahelian 17,478,193.4 ABD Doları ödemeye mahkûm olmuştur. Sahelian şirketi, tahkim kararının icrasını önlemek için, hisselerinin çoğunluğunu bir kardeş şirkete muvazaalı olarak devretmeye yönelik usulsüz işlemler yapmıştır. Bunun üzerine, LİMAK, Nijerya makamları nezdinde şikâyette bulunarak hisse devrinin reddini talep etmiştir. Mahkeme hisse devrini geçici olarak durdurmuştur. Nijerya’da anılan tahkim kararının uygulanmasına ilişkin yargı süreci devam etmektedir. Keyfiyet Büyükelçiliğimizce ilgili Nijerya makamları nezdinde takip edilmektedir.

Erbil Construction Ltd. firması, Haziran 2019’da Nijerya Federal Anayasa Mahkemesi’nin Abuja’da Konferans Salonu’nun (Oditoryum) inşaatı ihalesini kazanmıştır. İhale bedeli tutarı yaklaşık 23,5 milyon ABD Doları’dır. Aynı zamanda, sözkonusu firma tarafından Sokoto Eyaleti’nde yaklaşık 5 milyon ABD Doları değerinde bir okul yapım projesi yürütülmektedir. Federal Anayasa Mahkemesi binasındaki hakedişlerin ödenmesinde yaşanan gecikmeler nedeniyle proje yavaş ilerlemektedir.

VKS Nigeria Construction Ltd. şirketi, ülkenin güneyindeki çeşitli eyaletlerde birçok proje tamamlamış olup, halen yürüttüğü projeler mevcuttur. Akwa Ibom Eyaleti’nde firmanın tamamladığı 65 milyon ABD Doları maliyetli, 21 katlı akıllı ofis binasının açılış töreni 24 Eylül 2021 günü yapılmış ve törene Abuja Büyükelçimiz de katılım sağlamıştır. Firmanın aynı eyalette, günlük 500 ton üretim kapasiteli un fabrikası ve hindistan cevizi işleme fabrikası (Afrika’nın en büyük hindistan cevizi yağı işleme tesisi) bulunmaktadır. 96 milyon ABD Doları iş hacmine sahip olan Uyo Havaalanı Terminal Projesini üstlenen firma, aynı zamanda, Rivers Eyaleti’nde yol/köprü inşaatı çalışmaları da bulunmaktadır.

AK-AY Elektrik Dış Ticaret Koll. Şti. firması Nijerya’da yerleşik ve enerji istasyonları kurulumu, nakil hatları yapımı alanında faaliyet gösteren firmalardandır. Sözkonusu firma tarafından Ikene Shadonu Alt İstasyon Genişletme Projesi’ne ilişkin 2019 yılında ihaleye girilmiştir. Devam eden projenin büyüklüğü 32 milyon ABD Dolarıdır. Firma ayrıca, 2018 yılında Nijerya’nın Nasarawa Eyaleti’nin Lafia şehrinde, yaklaşık 30 milyon ABD Doları tutarındaki projeyi tamamlamıştır. Firma, Nijerya’nın farklı eyaletlerinde yüksek gerilim hattı inşasına yönelik, finansmanı Dünya Bankası’nın sağlanan 50 milyon ABD Doları tutarındaki ihaleyi de 2020 yılında kazanmıştır.

Nijerya elektrik sektöründe faaliyet gösteren bir diğer firma olan Işın Elektromekanik Endüstriyel San. ve Tic. Ltd. Şti.’nin ise, mevcut trafoların iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi kapsamında, 23 milyon 850 milyon dolar ihale bedeli bulunan Dünya Bankası projesini kazanmıştır.

Yıldız Holding bünyesinde faaliyetini devam ettiren "A&P Foods/pladis" firması, Lagos'ta 2014 yılında kurulmuştur. Firma, yaklaşık 700 kişiye istihdam sağlamaktadır.

2019 yılı Kasım ayı itibariyle Silkcoat firması, Abuja’ya 500.000 dolarlık yatırım ile boya fabrikası kurmuştur. Sözkonusu fabrikada, yaklaşık 30 kişi istihdam edilmektedir. Fabrikada, boya üretimi, iç ve dış cephe kaplamasına yönelik ürünler üretilmektedir.

Türk firması Ersu Construction'la ortaklığı bulunan Wazobia SET Construction Ltd. tarafından Lagos'ta 192 odalı Radisson Collection otelinin yapım projesinin 2020 yılının başında alınmıştır. Salgın süreci nedeniyle geciken projedeki çalışmalar devam etmektedir.

MMM Erba Makine A.Ş. Nijerya BUA Grubu ile 2 bin ton alçı sıva üretim tesisi kurma konusunda 1 Eylül 2021 tarihinde bir anlaşma imzalamıştır.

Hareem Dream Limited isimli firmamızın, Abuja, Port Harcourt, Lagos ve Enugu Eyaletlerinde mobilya mağazaları ve yol yapım projeleri müteahhitliği faaliyetleri bulunmaktadır. Firmanın, yakın zamanda, yaklaşık 8 km uzunluğunda ve 8 milyon ABD Doları değerinde bir yol yapım projesi üstlendiği öğrenilmiştir.

7.5.1. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

- Eyaletler tarafından açılan ihalelerde hakediş bedellerinin ödenmeme veya geç ödenmesi tehlikesi,
- Ülkemizden gönderilen malların uzun süre gümrükte beklemesi ve nihai mallara uygulanan yüksek vergi oranları,
- Firmaların ülkedeki standartlaşma prosedürlerini tamamlamaması,
- Nitelikli eleman temin etmede karşılaşılan problemler,
- Döviz temin etmede ve transferinde yaşanan sıkıntılar
- Ülkede görülen yaygın dolandırıcılık faaliyetleri

8. TÜRKİYE İLE TİCARET

8.1. Genel Durum

Büyük oranda tarım ve enerji ürünleri ithalatı yapılan Nijerya'ya mineraller, yağlar, inşaat malzemesi ve tekstil ürünleri ihracatı yapılmaktadır.

2023 yılı itibariyle Nijerya, Türkiye'nin ihracatında 65. sırada yer almakta olup ithalatında ise 87. sırada bulunmaktadır.

8.2. Türkiye Nijerya Dış Ticareti

Tablo 7: Türkiye'nin Nijerya'ya ihracat ve ithalat tutarları

Yıllar	İhracat (Milyon \$)	İthalat (Milyon \$)
2019	595,92	156,02
2020	610,89	128,98
2021	841,30	99,05

2022	806,12	99,97
2023	666,25	151,68

Kaynak: TradeMap

8.2.1. Yürürlükte Olan Anlaşma ve Protokoller

Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması

2 Şubat 2011 tarihinde imzalanmış, 24 Eylül 2012 tarihinde sözkonusu Anlaşmanın ülkemizdeki onay süreci tamamlanmıştır, ancak bugüne dek Nijerya'nın iç hukuk onay sürecini tamamladığını bildirmemesi nedeniyle yürürlüğe girememiştir.

Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması

20 Ekim 2021 tarihinde Abuja'da imzalanmış, 17 Ekim 2023 tarihinde sözkonusu Anlaşmanın ülkemizdeki onay süreci tamamlanmıştır, ancak bugüne dek Nijerya'nın iç hukuk onay sürecini tamamladığını bildirmemesi nedeniyle yürürlüğe girememiştir.

8.3. Türkiye'nin Nijerya'ya İhracatında Başlıca Ürünler

Tablo 8: Türkiye'den Nijerya'ya başlıca ihracat kalemleri

GTİP KODU- ÜRÜN ADI	Tutar 2022 (Bin \$)	Tutar 2023 (Bin \$)	Fark %
880212- Helikopter (2022 Yılı ve Sonrası İçin İnsansız Olanlar Hariç); Boş Haldeki Ağırlıkları> 2 000 Kg	0	93069	-
252020- Alçı Taşı, Anhidrit ve Alçılar	55,228	35.443	64075,78%
271019- Diğer Yağlar ve Müstahzarlar (Hafif Olmayan)	9.464	26.316	178,06%
999999- Başka Yerde Belirtilmeyen Mallar	48.613	24.227	-50,16%
730830- Demir/Çelikten İnşaat ve Aksamı	24.191	19.019	-21,38%
854449- İzole Edilmiş Tel, Kablo; Diğer İzole Edilmiş Elektrik İletkenleri, Fiber Optik Kablo	22.750	18.728	-17,68%
850421- Sıvı Dielektrikli Transformatörler; Güç<650 Kva	20.974	18.666	-11,00%
283620- Disodyum Karbonat	17.471	15.522	-11,16%
110812- Mısır Nişastası	11.116	15.261	37,29%
940360- Yemek ve Oturma Odalarında, Mağazalarda Kullanılan Ahşap Mobilyalar Ve Diğer Ahşap Mobilyalar	13.856	12.570	-9,28%

Kaynak: Trademap

8.4. Türkiye'nin Nijerya'dan İthal Ettiği Başlıca Ürünler

Tablo 9: Nijerya'dan başlıca ithalat kalemleri

GTİP KODU- ÜRÜN ADI	Tutar 2022 (Bin \$)	Tutar 2023 (Bin \$)	Fark %
271119- Hidrokarbonlu Gaz, Sıvı Halde, Başka Yerde Sınıflandırılmamış	9.576	59.867	525,18%
780110- Rafine Edilmiş Fakat İşlenmemiş Kurşun	3.200	19.346	504,56%
310210- Üre (Sulu Çözelti Halinde Olsun Olmasın)	19.846	16.231	-18,22%
120740- Susam Tohumu	46.500	12.856	-72,35%
230400- Soya Fasulyesi Yağının Ekstraksiyonundan (Özütleme) Arta Kalan Küspe ve Diğer Katı Artıklar	0	11.297	-
180100- Üstün Kaliteli Kakao Çekirdekleri	695	8.415	1110,79%
120190- Soya Fasulyesi (Kirilmiş Olsun Olmasın); Tohumluk Olmayan	1.827	5.668	210,24%
121299- İnsanların Yemesine Elverişli Cinsten Meyve Çekirdekleri Ve Çekirdek İçleri Ve Diğer Bitkisel Ürünler	620	3.821	516,29%
440290- Odun Kömürü; Diğerleri, Bambudan Olmayanlar	1.289	2.219	72,15%
550320- Sentetik Devamsız Lifler; Poliesterlerden Olanlar (Karde Edilmemiş, Taranmamış veya İplik İmali İçin Diğer Surette Hazırlanmamış)	2.425	2.153	-11,22%

Kaynak: Trademap

9. İHRACATTA POTANSİYEL ARZEDEN SEKTÖR VE ÜRÜNLER

Türkiye ile Nijerya arasındaki ikili ticaretin sektörel yapısı, Türkiye'nin genel ihracat ve ithalatının sektörel bazda izlediği seyir, Nijerya'nın genel ithalatının sektörel yapısı ve hacmi, Nijerya'nın ürün grupları itibarıyla en çok ithalat yaptığı ülkeler, dış ticaret mevzuatı ve gümrük vergileri gibi unsurlar dikkate alınarak hazırlanan sektörel bazda ülkemizin Nijerya'ya yönelik ihracatında potansiyel arz eden detaylı ürün matrisleri Bakanlığımız web sayfasında yer almaktadır.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/nijerya/potansiyel-urun-matrisleri>

Ayrıca konuyla ilgili bazı değerlendirmeler de aşağıda verilmiştir.

Savunma sanayi sektöründe Nijerya'nın ülkemize ilgi duyduğu ve çeşitli savunma sanayi firmalarımızla görüşmeler yaptığı bilinmektedir. Bu hususta gerekli ilişkilerin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

220 milyonun üzerinde nüfusu ile önemli bir potansiyele sahip olan Nijerya ile ülkemiz arasında sağlık sektörü alanında iş birliğinin geliştirilmesinde fayda görülmektedir. Ülkedeki sağlık koşullarının yetersiz olması, hastanelerin bakımsız ve eski olması sebebiyle modern, yatak kapasitesi fazla ve yüksek teknolojiye sahip hastanelere ihtiyaç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu alana yatırım yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Son yıllarda Nijerya genelinde müteahhitlik alanında yapılan yatırımlarda artış görülmektedir. Bu yatırımlar içerisinde Türk müteahhitlik firmaları toplam 80 adet proje ile yaklaşık 2,7 milyar dolar değerinde paya sahiptir. Ülkede sektöre verilen önemin önceki yıllara göre giderek fazlaştığı da dikkate alındığında, özellikle karayolu/tünel/köprü, havalimanı, fabrika, binalar, enerji nakil hatları alanında yatırımların yapılmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

Bunun haricinde potansiyel arz eden ürünler şu şekildedir; makinalar, mobilyalar, otomotiv ve yan sanayi, eczacılık ürünleri, tıbbi cihazlar, elektrikli cihazlar, demir çelik, plastikler ve mamülleri, gemiler, kauçuk ve kauçuktan eşyalar, inorganik kimyasallar, alüminyumdan eşyalar, hava taşıtları, gıda ve içecek (dondurulmuş balık) ve hafif sanayi makineleri (tarım, paketleme, jeneratör ve transformatörler) ile ev tekstili ve hediyelik eşyalardır.

10. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Ülke nüfusunun yüksek oluşu ve önemli miktarda ve süreklilik arz eden bir petrol (ve doğal gaz) gelirin bulunması, Nijerya'nın uluslararası alandaki önemini artırmakta ve batılı ülkelerce (olumlu konjonktürde) yatırım yapılabilecek ülkeler arasında gösterilmektedir.

Nijerya, sadece kendi iç pazarı açısından değil, aynı zamanda ECOWAS'a üye ülkelerin pazarlarına giriş için de önem taşımaktadır. Birlik 2021 yılı içerisinde 11,5 milyar ABD Doları tutarında ihracat gerçekleştirmiştir. Birlik içerisinde toplam ihracatın 47,5 milyar ABD dolarlık kısmı Nijerya tarafından yapılmıştır.

Yabancıların konaklama ihtiyaçlarının yeterince karşılanamadığı Nijerya'da önemli ölçüde otel yatırımlarına ihtiyaç duyulmakta olup, bu alanda yatırımcılarımız açısından önemli bir potansiyel olduğu düşünülmektedir.

Ülkenin değişik bölgelerinde etnik ve dini nedenler başta olmak üzere, toplumsal huzursuzluk ve şiddete dayalı olaylar meydana gelebilmektedir. En çok petrol üretilen bölge olmasına rağmen, Nijer-Delta bölgesinde terör ve adi suç eylemleri ve kabileler arası çatışmalar yaygındır.

Nijerya'nın genelinde adi suç çetelerinin hırsızlık ve soygun (adam kaçırma) eylemleri olasılık dâhilindedir. Yabancıların tek başına özellikle akşam saatlerinde belirli bölgelerde dolaşmamaları tavsiye edilmektedir.

Ticarette dolandırıcılığın (sahte firma talepleri vb) yaşandığı ülkelerden birisi olan Nijerya'da, dolandırıcılığa karşı dikkatli olunması ve iş görüşmeleri ve ziyaret öncesinde Nijerya'daki (Abuja) Büyükelçiliğimiz ve Ticaret Müşavirliğimizle (abuja@ticaret.gov.tr) yakın temasta olunmasında fayda görülmektedir. Öte yandan, Lagos'ta diplomatik temsilciliklerimiz bulunmamaktadır.

10.1. İş Kültürü:

Nijeryalı iş kültürü doğası gereği hiyerarşiktir. İnsanlar genellikle kendilerinden yaşça büyük olanlara veya kendilerinden daha yüksek bir resmi mevkide bulunanlara hürmet ederler. Saygı, Nijerya kültürünün çok büyük bir parçası olduğundan, birlikte çalıştığımız veya çalışmak istediğiniz kişinin yaşının ve resmi konumunun farkında olmak çok önemlidir.

Nijerya'da iş ilişkilerinde yüz yüze toplantı yapılması beklenmektedir. Bunun mümkün olmaması halinde Nijeryalılar telefonla konuşmayı tercih ederler, çünkü kısa mesaj veya e-posta kullanımı ile iletişim yöntemi yavaş ilerlemektedir.

Nijeryalılar tanıdıkları ve güvendikleri bir insanla iş yapmak isterler. Bunu aşmanın en kolay yolu sizin tanıdığınız ya da sizin bir dostunuzun tanıdığı bir Nijeryalı iş insanını devreye sokmaktır. Nijerya'da etkili insanları tanımak yasal prosedürleri bilmekten çok daha önemlidir.

Nijeryalılar dakik olmamalarıyla bilinmektedir, bu nedenle yapılacak toplantılar öncesinde toplantı gününe yakın toplantı saatinin tekrar hatırlatılmasında fayda görülmektedir.

Nijerya'da son dönemde yaşanan ücret artışlarına rağmen, özellikle kamu sektöründe çalışan personelin iş disiplini ve tutumunda önemli bir değişiklik görülmemektedir. Dolayısıyla, ücretlerdeki artış sonucu beklenen verimlilik artışı hayata geçirilememiştir. Bu nedenle, Nijeryalı işçilerin verimliliğini artırmak için işverenleri, iş ahlakını iyileştirmek için çeşitli stratejiler uygulamaya koymak zorundadır.

Bu stratejilerin kapsamı; iş ahlakı üzerinde olumlu etki yapacak, çalışma hayatının verimliliğini arttıracak ve kuruma aidiyet duygusu oluşturacak tarzda eylemlerden oluşmalıdır. Özel sektördeki bazı Nijeryalı işçilere iş ahlakının geliştirilmesi ve profesyonellik konularında sürekli eğitim verilmelidir.

10.2. Para Kullanımı

Tıpkı her toplumda olduğu gibi Nijerya'da da nakit, çek, kredi veya banka kartları ve çevrimiçi banka havaleleri gibi çeşitli işlemler vardır. Tüm bunlar, ülkedeki günlük işlem araçlarıdır.

Nakit: Nakit Nijerya'da en yaygın ve güvenilir işlem aracıdır. Halen Nijeryalılar arasında banka hesabı olmayan kişiler bulunmaktadır.

Çekler: Bu işlem biçimleri çoğu zaman işletmeler arasında gerçekleşen büyük ödemelerde kullanılır, ancak perakende satış noktalarında veya küçük alışverişlerde kullanılmaz veya kabul edilmez.

Banka/Kredi Kartları: Nakit işlemler ile birlikte Nijerya'daki en yaygın işlem yöntemlerindedir ve en azından her banka hesabı sahibinin bir banka kartı bulunmaktadır. Bu işlem şekli, POS (Satın Alma Noktası) cihazı olan herhangi bir perakendeci ile Nijerya'nın her yerinde kabul edilir.

Online bankacılık: Banka/kredi kartı işlemi gibi, Nijerya'nın büyük bir çoğunluğu da çevrimiçi veya mobil bankacılık ile satın alma veya transfer yapmaktadır.

10.3. Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

Nijerya'da 2024 yılına ait resmi tatil günleri aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 10: Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

Tarih	Gün	Holiday
1 Ocak	Pazartesi	Yeni Yıl
29 Mart	Cuma	Kutsal Cuma
1 Nisan	Pazartesi	Paskalya
10 Nisan	Çarşamba	Ramazan Bayramı
11 Nisan	Perşembe	Ramazan Bayramı
1 Mayıs	Çarşamba	İşçi Bayramı
12 Haziran	Çarşamba	Demokrasi Günü
17 Haziran	Pazartesi	Kurban Bayramı
18 Haziran	Salı	Kurban Bayramı

Tarih	Gün	Holiday
16 Eylül	Pazartesi	Mevlid Kandili
1 Ekim	Salı	Ulusal Gün
25 Aralık	Çarşamba	Noel
26 Aralık	Perşembe	Hediyeleşme Günü

10.4. Yerel Saat

Nijerya’da sabit olarak GMT+1 saat dilimi kullanılmakta olup yaz saati uygulaması yoktur. Nijerya ile Türkiye arasında 2 saat fark bulunmaktadır. Nijerya, Türkiye’den 2 saat geridedir.

10.5. Pasaport ve Vize İşlemleri

Umuma Mahsus ve Hususi Pasaport ile Hizmet Pasaportu hamili Türk vatandaşları vizeye tabidir.

Diplomatik Pasaport hamili Türk vatandaşları ise 90 güne kadar ikamet süreli seyahatlerinde vizeden muaftır.

11. ŞİRKET KURULUMU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

11.1. Şirket Türleri

Nijerya’da üç çeşit şirket tipi bulunmaktadır.

*Sınırsız sorumlu şirket (Unlimited Liability Company)

*Sorumluluğun garanti ile sınırlı olduğu şirket (company limited by guarantee)

*Sorumluluğun hisselerle sınırlı olduğu şirket (company limited by shares) (SHSOŞ)

Sınırsız sorumlu şirkette, şirket üyelerinin (hissedarların), şirket borçlarından dolayı şahsen sorumlu olmaları, bu şirket türünün mahzurlu yönünü oluşturur.

Sorumluluğun garanti tutarı ile sınırlı olduğu olduğu şirketlerde ortakların sorumluluğu, garanti ettikleri tutar ile sınırlıdır. Ancak genelde ticari amaçlar için bu çeşit şirketler kurulmamaktadır. Yabancı yatırımcılar da ortaklık yapısının belirlenmesi durumunda Nijerya’da sınırlı sorumlu şirketlerden kurabilmektedirler.

Yatırım amaçlı olarak en çok tercih edilen şirket türü, sorumluluğun hisselerle sınırlı olduğu şirkettir. Nijerya’da sorumluluğun hisselerle sınırlı olduğu bir şirketin tescil edilebilmesi için

en az 2 hissedar ve 2 yöneticinin (director) bulunması istenmektedir. SHSOŞ kurmak için istenen asgari sermaye tutarı 10.000 Nairadır. Bir kamu şirketi olarak SHSOŞ kurulması isteniyorsa istenen sermaye tutarı 500.000 Nairadır.

Yeni şirketin kurucuları gerekli form ve belgeleri tescil makamından temin ederek söz konusu formları doldurmak zorundadırlar.

11.2. Şirket Kurma Prosedürü

Nijerya'da şirket kurmak için öncelikle şirketin kayıt/tescil ettirilmesi gerekmektedir. Şirketlerin tescili ile ilgili düzenlemeler Nijerya Federasyonu Kanunları (CAMA) kapsamında Şirketler ve İlgili Düzenlemeler Kanunu Bölüm: 59 çerçevesinde yürütülmektedir. Nijerya'da yerli veya yabancı şirketler faaliyet yürütebilmektedirler.

Şirketlerin kayıt altına alınabilmesi için üç ön koşulu yerine getirmeleri gerekmektedir.

1. İsim belirlenmesi;

Şirketlerin faaliyetlerine başlamadan önce isim belirlemeleri ve bu ismin kullanılabilirliğinin veya başka şirket tarafından kullanılmadığının belirlenmesi gerekmektedir. İsmi uygun bulunması haline ismin korunması için Şirket İşleri Komisyonu (CAC) tarafından bir sertifika verilmektedir. Sertifika süresi 60 gün olup bu süreç içerisinde işlemlerin sonuçlandırılması gerekmektedir. Şirket isminin kullanılabilirliği ön şart olması sebebiyle ilk aşamada iki isim belirlenmesi uygun olacaktır.

2. Başvuru ve Kayıt;

Şirkete isim sertifikası çıktıktan sonra firma; faaliyet alanı, iletişim bilgileri, 10 milyon Naira değerindeki kuruluş sermayesinin belgelenmesi, ortaklar ve yöneticilerin bilgilerini Komisyona sunmak zorundadır.

3. Onay;

Yukarıdaki bilgiler alındıktan ve tamamlandıktan sonra, başvuru incelenmek üzere CAC'a gönderilir. Dosya ücreti ödenir ve çıkarılmış asgari sermaye üzerinden %0,75 oranında damga vergisi alınır. CAC, şirketin artık Nijerya'da iş kurmaya yetkili bir tüzel kişilik olduğunu kanıtlayan bir kuruluş belgesi düzenler. Aynı zamanda, Federal Ülke İçi Gelir Hizmetleri (FIRS), yeni tescil edilen şirkete bir Vergi Kimlik Numarası (TIN) verecektir.

Şirketlerin tescili ile sorumlu kuruluş Şirket İşleri Komisyonu'dur. (CAC Corporate Affairs Commission).

Web sayfası: www.cac.gov.ng

E-posta: cSERVICE@CAC.gov.ng

Veya:

The Customer Service Unit

Corporate Affairs Commission Plot 565, Ndola Square, Off Michael Okpara Street, Wuse Zone 5 Abuja

Tel: + 234 -9- 524 1046 50 Faks: + 234 -9- 524 1015

11.3. Vergi Uygulamaları

Nijerya'da vergi ile ilgili uygulamalar Federal Yurtiçi Gelir Hizmetleri (Federal Inland Revenue Services – www.firs.gov.ng) tarafından düzenlenmektedir. Ülkede faaliyet göstermek isteyen şirketler Vergi Ofislerine kayıt olup Vergi Kimlik Numarası (Taxpayer Identification Number) almak zorundadırlar.

Federal düzeyde kurumlar vergisi şirketlerin senelik net karlarının %30'u olarak uygulanmaktadır. KDV oranı ise kayıt işlemlerini tamamlayan LLC firmaları için %7,5'dir. Firmaların serbest bölgede kurulmuş olması durumunda KDV vergisinden muaf tutulmaktadır. Firmalar KDV beyannamelerini aylık olarak vermekte olup takip eden ayın 21'ine kadar beyannamelerini ilgili kurumlara verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Beyanname sürelerinde gecikme yaşanması durumunda aylık 5.000 Naira ceza uygulanmaktadır. Ödenecek herhangi bir KDV tutarının ödenmemesi durumunda toplam KDV tutarının %5'i oranında ceza yansıtılmaktadır.

Nijerya'da kurulmuş olan herhangi bir ihracat amaçlı LLC firmasının İhracatı İşleme Bölgelerinde faaliyet göstermesi durumunda tüm vergilerden muaf tutulmaktadır. Firmaların İhracatı İşleme Bölgesinde yer alabilmesi için öncelikli üretim konusunun ihracat odaklı olması ve bölgede üretim yapabilmek için lisans alması gerekmektedir. Lisans fiyatları 2024 itibarıyla 62.000 ABD Doları düzeyinde yer almaktadır. İhracat İşleme Bölgelerinde veya dışında kurulan yabancı sermayeli firmaların yurtdışı döviz transferlerini alabilmeleri için Sermaye İthalat Belgesini Merkez Bankasından almaları gerekmektedir. Bu belge sayesinde Nijerya'ya sermaye transferi gerçekleştirilebilmektedir.

1 Temmuz 2014 tarihinde imzalanan Emeklilik Kanunu, en az 15 çalışanı olan işverenlerin, çalışanları için katkıya dayalı bir emeklilik planına katılma zorunluluğunu getirmiştir. Kanun uyarınca asgari katkı payı aylık maaşın %18'idir (minimum katkı payı işveren tarafından %10 ve çalışan tarafından %8). İşveren katkı payının tamamını üstlenmeye karar verirse asgari katkı payı aylık maaşın %20'si olacağı kanun metninde belirtilmiştir. İşverenler ve çalışanlar tarafından onaylanan planlara yapılan zorunlu ve/veya gönüllü katkılar vergi amaçlı olarak düşülebilmektedir.

Ulusal Konut Fonu (NHF) katkıları, yılda en az 30.000 NGN (ulusal asgari ücret ve üzeri) kazanan Nijeryalı çalışanlar için geçerlidir. İşverenin, çalışanlardan aylık gelirin %2,5'ünü kesmesi ve kesintiyi takip eden bir ay içinde bunu Nijerya Federal Mortgage Bankası'na göndermesi gerekmektedir. Özel sektör çalışanları bu yükümlülük zorunlu olmaktan çıkarılmış olup aylık gelirlerinin %2,5'ini gönüllü olarak NHF'ye katkıda bulunabilmektedirler.

Nijerya'da emlak vergileri genellikle eyalet hükümeti tarafından eyalete ve mülkün eyalet içindeki konumuna bağlı olarak değişen oranlarda yıllık olarak alınır. En önemli iki emlak vergisi valilik izni harcı ve tapu kayıt harcıdır. Lagos'ta, valilik onay ücreti, arazi tescil ücretleri ve devlete ödenecek diğer harçlar, arazinin transfer değerinin toplam %15'i kadar bir vergiye yol açmaktadır. Ayrıca, Kullanım Hakkı ücreti ve kira bedelleri eyalet ve yerel yönetim makamları tarafından tahsil edilmektedir.

Nijerya'da uygulanan diğer bazı vergiler, stopaj vergisi, petrol kar vergisi (petrol şirketlerinin ilk beş yıllık faaliyet döneminde %65 oranında uygulanmakta iken daha sonraki yıllar için %85 düzeyindedir), eğitim vergisi (şirket karının %2'si), sermaye kazanç

vergesi (Abuja’da ikamet edenler ve şirketler için) (%10), damga vergisi, kişisel (asker ve polisler, Abuja’da ikamet edenler, dış ilişkiler memurları, geçici ikamet edenler için) gelir vergisi toplanmaktadır.

Nijerya’da yapılan yatırımlar amortismanına tabi tutulabilmektedir. Amortismanlar doğrusal olarak hesaplanmaktadır. Herhangi bir yılda talep edilebilecek sermaye indirimleri, şirketler için kârın üçte ikisi ile sınırlandırılmıştır.

Amortisman giderleri, bazı öncelikli sektörler için oranlarda farklılık göstermektedir. Tarım ürünleri üretimi yapacak olan işletmeler ilk yıl için %95 oranında amortisman payı ayırabilirken, bu oran diğer fabrikalarda %50 olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan, toplu taşımaya yönelik olarak alınan araçların ilk yıl amortisman payı %95 olarak uygulanırken diğer araçlar için %50 olarak uygulanmaktadır.

Ülkedeki eyaletlerde (36 adet) farklı türde vergi toplanmaktadır. Bunlar arasında, taşıtların lisans/tescil vergisi, emlak alım-satım vergisi, kumar vergisi vb. yer almakta olup, her Eyaletin farklı tür ve oranda uygulamaları söz konusudur.

Bundan başka, Nijerya Federal Hükümeti 11 Nisan 2015 tarihinden itibaren Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Birliği (ECOWAS) Ortak Gümrük Tarifesini (Common External Tariff – CET) uygulayacağını açıklamıştır.

Yeni CET’e göre tarife oranları beş başlık altında gruplandırılmaktadır. Kategori 0, temel sosyal ürünleri içermekte ve tarife oranları sıfırdır. Kategori 1, temel ürünleri, temel hammaddeleri ve sermaye mallarını içermekte ve tarife oranı %5’tir. Kategori 2, girdileri ve ara malları içermekte ve bu ürünlere %10 tarife uygulanmaktadır. Kategori 3’te nihai tüketici ürünleri ve başka yerde sınıflandırılmayan diğer ürünler kapsamakta olup, %20 tarife uygulanmakta iken; Kategori 4’te ise ekonomik kalkınma için gerekli spesifik ürünler içermekte ve tarife %35 olarak uygulanmaktadır.

Nijerya’da uygulanmakta olan söz konusu ortak gümrük tarifesine ilişkin detaylara (ürün bölümleri ve ürünler ayrımında) <https://www.customs.gov.ng/Tariff/sections.php> adresinden erişilebilmektedir.

Anılan sayfada verilen bazı ürünlere (örneğin demir çelik ürünlerinden pek çoğu ve zirai ürünlerin büyük bir kısmı için) ilişkin oranlar incelendiğinde, gümrük tarifesine ilave olarak bazı vergilerin (levy tax) olduğu görülmektedir. Bu da efektif tarife oranlarını yükseltmektedir. Şirketler yüksek tarifelerden, şeffaf olmayan değerlendirme süreçlerinden, politikaların sıklıkla değişmesinden, Nijerya Gümrük Hizmetleri (Nigerian Customs Service – NCS)’nin muğlak yorumlarından şikâyetlerini dile getirmekte ve bütün bu hususlar nedeniyle ithalat yapmanın zorlaştığını ve olması gerekenden daha pahalı hale geldiğini, sıklıkla da ticari faaliyetlerin önünde ciddi engel teşkil ettiğini belirtmektedirler. Nijerya’nın ithal hammaddeye ve nihai ürünlere bağımlılığı söz konusu sorunu daha da büyütmemekte ve hem yurtiçi hem de yurtdışı üreticileri olumsuz etkilemektedir. Birçok üreticinin, tarife ödememek için ürünlerini daha düşük değerde göstermeye ve/veya kaçak yollarla ürünleri ülkeye sokmaya çalıştıkları bilinmektedir.

Muhasebe kayıtlarında Nijerya’da Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’na (IFRS) uyum zorunludur.

11.4. Bankacılık Mevzuatı:

Nijerya'da verilebilecek farklı türlerde finansal hizmetler vardır. Genel kural, Nijerya'da kurulmuş bir şirket olmadığı ve geçerli bir lisansa sahip olmadığı sürece hiç kimsenin (yabancı uyruklular dahil) Nijerya'da herhangi bir finansal işi yapamayacağıdır.

Nijerya finansal sistemi; finansal piyasaları (para ve sermaye piyasaları), düzenleyici ve denetleyici makamları içeren finansal kurumları, kalkınma finans kurumlarını (Kentsel Kalkınma Bankası, Nijerya Tarım ve Kırsal Kooperatifler bankası) ve diğer finans kurumlarını (sigorta şirketleri, emeklilik fonları, finans) içerir. Ayrıca finansal araçlar da (hazine bonosu, hazine belgesi, merkez bankası belgesi gibi) bunlarla beraber sunulmaktadır.

Nijerya Finansal Sisteminin yapısı sahiplik yapılarından, kullanılan finansal araçların vadesinden ve çeşitliliğinden kurulan kurumların sayısına, düzenleyici ve denetleyici çerçevelere ve faaliyet gösterdikleri genel makroekonomik ortama kadar değişen bir yapıya sahiptir. Nijerya Finansal Sistemi, ekonomiyi oluşturan kişi ve kurumlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi de içerir. Ticari bankalar, tasarrufları teşvik etmek ve seferber etmek ve tasarrufları verimli yatırım birimlerine kanalize etmek için Nijerya'daki en önemli finansal kurumlardır.

Nijerya finansal sistemi; kayıtlı sektörden (banka ve banka dışı finansal kuruluşlar) ve kayıt dışı sektörden (tasarruf ve kredi birliği, yerel para verenler vb.) oluşmaktadır.

Kurumlar; Nijerya Merkez Bankası (CBN), Federal Maliye Bakanlığı, Nijerya Mevduat Sigorta Şirketi (NDIC), Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC), Ulusal Sigorta Komisyonu (NIC) ve Nijerya Federal Mortgage Bankası tarafından düzenlenmektedir (FMBN). Kayıt dışı sektör, herhangi bir resmi düzenleme olmaksızın büyük ölçüde kontrolsüz bir şekilde örgütlenmiştir. Finansal sistemi yorumlamak ve performansını değerlendirmek, ekonomideki işlevlerinin anlaşılmasını gerektirir. Kaynakların tahsisine ve ekonomik verimliliğe istinaden, finansal sistem ekonomik büyüme ve kalkınma için hayati önem taşıyan iki temel işlevi yerine getirmelidir. İlk olarak, sistem, üretimde uzmanlaşmanın üretkenlik iyileştirmeleri için hayati öneme sahip olacağı uygun ve verimli bir ödeme sistemi sağlar. İkincisi, finansal sistem net fazlalık birimlerden tasarruf sağlar ve bunları üretken yatırıma yönlendirir.

Nijerya Merkez Bankası (CBN), ülkenin merkezi para otoritesi olarak hizmet vermektedir. 1958 Parlamento Yasası uyarınca kurulan Nijerya Merkez Bankası, 1959'da faaliyetlerine başlamıştır. CBN, Nijerya'daki finansal kurumların ve bankaların faaliyetlerini denetler, para politikasını oluşturur, sektörde yüksek bankacılık standartları ve finansal istikrarın sağlanmasına yardımcı olur ve aynı zamanda verimli bir ödeme sistemini teşvik eder.

Nijerya'da ticari bankalar da üç ana işlevi yerine getirir: mevduat kabul etmek, krediler vermek ile ödeme ve uzlaştırma mekanizmalarını işletmek. Nijerya'da bilinen ve güvenilir bazı bankalar şunlardır; Zenith Bank, Guaranty Trust Bank (GTBank), First Bank of Nigeria, Ecobank Nigeria, Access Bank, United Bank for Africa, Diamond Bank, Union Bank of Nigeria ve Fidelity Bank.

11.5. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Nijerya Kanunları hem tam emekliliği hem de erken emekliliği öngörmektedir. Emeklilik aylığına hak kazanma koşulu, en az 20 yıllık prim ödemesi ile 50 yaşını doldurmaktır. Bazı

durumlarda çalışanlar tıbbi gerekçelerle veya istihdamın şart ve koşullarına uygun olarak erken emekli olabilmektedir. Emekli maaşları sosyal sigorta sistemi kapsamında hem işverenin (brüt maaşın %10'u) hem de işçinin (brüt maaşın %8'i) katkı payı ödemesi ile belirlenmektedir.

Emeklilik aylığının miktarı sigortalının hesap bakiyesine ve beklenen yaşam süresine göre belirlenmektedir. Emeklilik durumunda sigortalı, yıllık ödeme veya yaşam beklentisine göre hesaplanan aylık veya üç aylık ödemeler arasında seçim yapabilme şansına sahiptir.

Erken emeklilik durumunda, 50 yaşını doldurmadan işsiz kalan sigortalılara, dört aylık bekleme süresinin ardından hesap bakiyesinin %25'ine kadar toplu ödeme yapılabilmektedir.

Asgari garantili emekli maaşı için yapılan çalışmaların hala sonuçlanması beklenmektedir. Ulusal Emeklilik Komisyonu'nun çalışmaları tamamlayıp hükümet tarafından onaylanması durumunda asgari emekli maaşı sistemine geçilmesi öngörülmektedir.

11.6. Vizeler (Çalışma, Oturma İzinleri, Geçici Çalışma Vizesi, Başvuru Mercii vb. Bilgiler)

Diğer tüm ülkelerde olduğu gibi Nijerya'ya girmek, çalışmak ve ikamet etmek isteyen Nijeryalı olmayanlar da ülkenin Göçmenlik şartlarına uymak zorundadır. Göç Yasası (2015) ve Göçmenlik Mevzuatı (2017), ülkeye her amaç için girmek isteyen Nijeryalı Olmayanlar için bir çerçeve sunmaktadır.

a. Göçmen Vizesi

İlk adım

Turistler hariç, Nijerya'ya göç eden göçmenlerin çoğu iş amaçlı gelmektedir. Bu nedenle vize, çalışma veya oturma izni alma süreci genellikle işverenleriyle başlar. Çalışanların yurtdışında çalışmasını isteyen herhangi bir şirketin yapacağı ilk şey, bir Göçmen Kotası'na (Expatriate Quota) başvurmaktır. Aynı şekilde Nijerya'da iş, meslek veya ticaret kurmayı amaçlayan yabancıların iş izni almaları gerekmektedir.

Expatriate Quota (Göçmenlik Kotası)

Bu, İçişleri Bakanlığı tarafından Nijerya'da kayıtlı bir şirketin göçmen istihdam etmesine izin veren bir uygulamadır. Tipik olarak, Göçmen Kotası, İçişleri Bakanı'nın takdirine bağlı olarak iki ila üç yıl arasında verilir ve süresinin dolması durumunda yenilenmeye tabidir. Kota kişiye değil şirkete verilir. Bu şekilde, kişi şirketten ayrıldığında pozisyon ana şirkete döner ve şirket kota pozisyonu geçerli olduğu sürece aynı pozisyonda başka bir kişi yerleştirebilir.

İkinci Adım

EQ'daki görevler Federal İçişleri Bakanlığı tarafından verildikten sonra, kişi Nijerya Büyükelçiliği'nden veya ikamet ettiği ülkedeki diplomatik misyondan bir Düzenleme Vizesine başvurmak zorundadır.

Düzenleme Vizesine Tabi (STR)

Bu vize kategorisi, Nijerya'da uzun süreli istihdam edilen veya uzun süre ülkede kalmak isteyen kişiler için geçerlidir. STR için başvuran kişiler, bakmakla yükümlü oldukları kişiler için de vize başvurusunda bulunabilirler. STR vizesi, olası çalışanın kalışını düzenli hale getirmek için Göç Baş Denetçisine başvuru yapılması gereken 90 gün boyunca geçerlidir ve kişi istihdamını ancak bu tür bir başvuru onaylandığında ve Oturma İzni alındığında alabilir.

Gereksinimler:

- Göçmenlik sorumluluğunu kabul eden işverenden/kurumdan STR Visa için resmi başvuru.
- En az 6 ay geçerliliği olan pasaport.
- Çalışma belgesi.
- Yabancı ülke kota onayı.
- Atama teklif mektupları ve teklif kabulü.
- Eğitimsel nitelikler ve Özgeçmiş
- IMM 22'den usulüne uygun olarak doldurulacak Kurul kararı C.E.O. pozisyonu.

Üçüncü Adım (Ülke İçi)

STR Visa'ya giriş yaptıktan sonra, göçmen çalışanların, düzenli hale getirme talep eden "Göçmenlik Denetçisi" CGI'na başvuruda bulunarak ülke içinde ikametlerini düzenli hale getirmelerini sağlayacak bir gurbetçi Oturma İzni almaları gerekmektedir. Başvurunun yanı sıra:

- a. Düzenli "STR" Vizesi Alan Çalışanlar Uluslararası Pasaport.
- b. Usulüne uygun olarak doldurulmuş bir CERPAC yasal formu.
- c. Nijerya Büyükelçiliği / Konsoloslugu'ndan alınan STR dokümanlarını içeren STR paketi.

Bu başvuru onaylandıktan sonra, Nijerya Göçmenlik Servisi "NIS", genellikle 'CERPAC' olarak adlandırılan yeşil renkli, aktarılamayan bir kartı düzenlemektedir. CERPAC uzun süreli bir çalışma yetkisidir. Bir yıl geçerlidir ve yenilemeye tabidir. Sadece Nijerya'da olması gereken bir kişi için CERPAC gerekmeyecek, ancak giriş amacına bağlı olarak Geçici Çalışma İzni ve İş Vizesi gibi kısa süreli bir çalışma izni istenecektir.

b. Geçici Çalışma İzni (TWP)

Geçici Çalışma İzni Vizesi (TWP), Nijerya'da kısa süreli çalışma yürütmek isteyen göçmenler veya yabancı iş adamları için uygun olan tek girişli bir vizedir. Bu genellikle, kurumsal kuruluşlar tarafından Nijeryalı personel için eğitim/kapasite geliştirme veya ekipman kurulumu, bakımı ve onarımı gibi özel yetenekli hizmetleri gerçekleştirmeye davet edilen kişiler için geçerlidir. Geçici Çalışma İzni Vizesi genellikle 2 ay süre ile verilir. Ülke içinde 6 ay daha aşamalarla uzatılabilir. TWP için başvuru Nijerya'da bir kurumsal temsilci

aracılığıyla yapılabilir. Nijerya'daki kurumsal birim, sadece göçmen adına CGI'ya aşağıdakileri belirten resmi bir talepte bulunmak zorundadır:

- i. Uyuşu gösteren başvuru sahibinin adı
- ii. Pasaport numarası
- iii. Uzman ve geçici nitelikte olan uzman tarafından yapılacak işin niteliği (kota dışında)

c. İş Vizesi

Bu vize kategorisi; toplantılar, konferanslar, seminerler, eğitim, ticaret fuarları veya diğer kısa ticari faaliyetler için Nijerya'yı ziyaret etmek isteyen yabancı kişiler tarafından kullanılabilir.

Ticari Vize normalde yurtdışındaki Nijeryalı Misyonlardan elde edilir. Bununla birlikte, acil iş seyahatleri ve zaman kısıtlamaları veya başvuru sahibinin ülkesinde bir Nijeryalı Misyonun olmaması durumunda Varış Vizesi (VoA) yoluyla da elde edilebilir. İş vizesi sahipleri Nijerya'da istihdam edilemez, çünkü vize sadece ülke içindeki kısa vadeli sözleşmeleri kapsamaktadır. Ticari vize 90 gün geçerlidir.

12. ÖNEMLİ ADRESLER VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

12.1. Nijerya İhracatçı Birlikleri:

- ***Nigerian Export Promotion Council***
Address: Plot 424, Aguiyi Ironsi Street, Maitama, Abuja, Nigeria P. M. B. 133 Garki, Abuja
Email: ceo@nepc.gov.ng, enquiry@nepc.gov.ng, helpdesk@nepc.gov.ng
Tel: +234 (9) 462 1555, +234 (9) 291 0966
Web: www.nepc.gov.ng
- ***Nigerian Investment Promotion Commission***
Web: <https://www.nipc.gov.ng/>
Address: Plot 1181 Aguiyi Ironsi Street Maitama District Abuja, Nigeria.
Email: infodesk@nipc.gov.ng
Tel: +234 (0)9 2900059, +234 (0)9 2900061
- ***Nigerian Ports Authority***
Web: <https://nigerianports.gov.ng/>
Address: 26/28 Marina, Lagos. P.M.B 12588 Lagos
Email: info@nigerianports.gov.ng, helpdesk@nigerianports.gov.ng
Tel: +234 01463 7496, +234 01463 7497, +234 01463 7498
- ***Nigerian Export-Import Bank***
Web: <https://neximbank.com.ng/>

Address: NEXIM HOUSE Plot 975 Cadastral Zone AO, Central Business District,
P.M.B. 276, Garki, Abuja, Nigeria.
Tel: +234 9 4603630 – 9
Email: neximabj@neximbank.com.ng

12.2. Ticaret Odaları:

<https://naccima.com/member-chambers/>

12.3. Nijerya-Türkiye İş Konseyi

Email: info@nigeriaturkeybizcouncil.com

Website: www.nigeriaturkeybizcouncil.com

12.4. Hukuki ve Mali Danışmanlık Şirketlerine İlişkin Bilgiler

1- Mahmud Abubakar Magaji Mahmoud and Co.

Tel: +2348033117197

Abuja:

Address: No. 9, Bozoum Close, Off Adetokunbo Ademola Street Wuse 2

2- Gadzama Llp

Web: <https://j-kgadzamallp.com/>

Abuja

email: info@j-kgadzamallp.com

+234 (0)905 351 64 00

+234 (0) 805 569 2200

+234 (0) 815 656 5619

3- Y.C Maikyau and Co.

Tel: +2348037633476

Email: nwabuezeobasiobi@gmail.com

Name: Nwabueze Obasi-Obi

Abuja

Address: 37 A Nouakchott Street Wuse Zone 1 Abuja

4- Merjac Legal

Name: Mercy Jackosn

Email: mercy.jackson@merjaclegal.com

Tel: +2348178116764

Web: merjaclegal.com

5- Dele Oye & Associates

Tel: +2348033139347

Email: deleoye15@gmail.com

doyetubass@yahoo.co.nz

dele@deleoye.ng

deleoyeassociates@yahoo.com

Address: Plot 575 Apostle Chibuzor Chinyere Street, off Livestock House, LifeCamp
Abuja.